

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

PROBLEMATIKA LEVÁCTVÍ V OBORU KADEŘNÍK

Bakalářská práce

Autor: Simona Sedláčková
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování
Vedoucí práce: Mgr. Markéta Levínská, Ph. D

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Simona Sedláčková**
Osobní číslo: **P12652**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství praktického vyučování**
Název tématu: **Problematika leváctví v oboru kadeřník**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku leváctví, jeho vývoje a dopadů na praktický život. Teoretická část se zabývá základním popisem laterality, jejím vývojem a ovlivňujícími faktory. Praktická část se věnuje konkrétním problémům a dopadům levorukosti studentů v oboru kadeřník. Popisuje následky nevhodného výchovného působení sociálního prostředí a školy z pohledu studenta dané profese. Empirická část je zpracována prostřednictvím kvalitativní metodologie, tj. zúčastněného pozorování a polo strukturovaných rozhovorů. Cílem bakalářské práce je podpora studentů konkrétní profese prostřednictvím vhodného působení a vytváření adekvátních podmínek pro leváky.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Seznam odborné literatury:

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Markéta Levínská, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **18. února 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **18. února 2016**

L.S.

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

Mgr. Kateřina Juklová, Ph.D.
vedoucí katedry

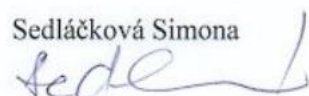
dne

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí práce Mgr. M. Levinské, Ph.D.) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 3.4. 2015

Sedláčková Simona

Poděkování

Zejména děkuji vedoucí bakalářské práce za její ochotu, odborné konzultace, připomínky a cenné rady, které mi ke zpracování práce poskytla. Také bych chtěla poděkovat řediteli a pedagogickým pracovníkům odborné školy, kteří mi umožnili provést výzkumná šetření a získat tak podklady pro tuto práci.

ANOTACE

Sedláčková, Simona. *Problematika leváctví v oboru Kadeřník*. Hradec Králové

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku leváctví, jeho vývoje a dopadů na praktický život. Teoretická část se zabývá základním popisem laterality, jejím vývojem a ovlivňujícími faktory. Praktická část se věnuje konkrétním problémům a dopadům levorukosti studentů v oboru kadeřník. Popisuje následky nevhodného výchovného působení sociálního prostředí a školy z pohledu studenta dané profese. Empirická část je zpracována prostřednictvím kvalitativní metodologie, tj. zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů.

Cílem bakalářské práce je podpora studentů konkrétní profese prostřednictvím vhodného působení a vytváření adekvátních podmínek pro leváky.

Klíčová slova: lateralita, leváctví, motorika, myšlení, profese, výchova,

ANOTATION

Sedláčková, Simona. *The issue of left-handedness in the hairdresser*. Hradec Králové:

Faculty of education, University of Hradec Králové, 2015. Bachelor thesis

This thesis is focused on the issues of left-handedness, its development and impact on the practical life. The theoretical part deals with the basic description of the laterality, its development and influencing factors. The practical part is devoted to the specific problems and the effects of levorukosti students in the field. Describes the consequences of inappropriate educational exposure to the social environment and the school from the perspective of the student of the profession. The empirical part is handled through a qualitative methodology, i.e.. participating observation and semi-structured interviews.

The aim of the thesis is to support the students specific profession through the appropriate operation and creating adequate conditions for the left-handed.

Keywords: laterality, of left-handedness, motor skills, thinking, profession, education,

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PROBLEMATIKA LATERALITY	11
1.1 POJEM LATERALITA	11
1.2 POHLED NA LATERALITU A JEJÍ VÝVOJ Z HISTORICKÉHO HLEDISKA	12
1.3 VÝZNAM DĚDIČNOSTI.....	14
1.4 PŘEDSUDDKY A OMYLY LEVORUKOSTI	15
1.5 TYPY A STUPNĚ LATERALITY	16
2 DIAGNOSTIKA LATERALITY	18
2.1 ZÁSADY DIAGNOSTIKOVÁNÍ	18
3 PŘÍČINY A NÁSLEDKY POTLAČOVANÉ LEVORUKOSTI	20
3.1 PŘÍČINY POTLAČOVANÉHO LEVÁCTVÍ	20
3.2 NÁSLEDKY POTLAČOVANÉHO LEVÁCTVÍ.....	20
3.3 ZMÍRNĚNÍ NÁSLEDKŮ PŘEUČENÍ.....	22
4 LEVÁCI V PRAXI	23
4.1 SPORT, HUDBA, UMĚNÍ	23
4.2 PRAKTICKÉ PROBLÉMY LEVÁKŮ	23
4.3 PRACOVNÍ POMŮCKY PRO LEVÁKY	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	27
5 ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU A METODOLOGIE	28
5.1 CÍL VÝZKUMU	28
5.2 STRATEGIE VÝZKUMU	28
5.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÝCH METOD	28
5.3.1 Polostrukturovaný rozhovor.....	28
5.3.2 Zúčastněné pozorování.....	29
5.4 ANALÝZA A ZPRACOVÁNÍ DAT	29
6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	32
6.1 CHARAKTERISTIKA ŠETŘENÉHO SOUBORU	32
6.2 KATEGORIE	35
6.3 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	41
6.3.1 Vytvoření struktur a příběhu	42
7 ZÁVĚR A DISKUZE	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45
SEZNAM OBRÁZKŮ	47
SEZNAM TABULEK	48
SEZNAM PŘÍLOH	49

ÚVOD

Důvodem výběru tématu bakalářské práce je objasnit a ukázat, že být levákem nemusí znamenat nějaké zásadní omezení a že jisté odchylky a odlišnosti jsou zcela běžné a možná i žádoucí. Významnou roli pro leváka však hrají dané podmínky, přístup a tolerance okolí.

Můj podnět k napsání práce zabývající se leváctvím vyvstal ve chvíli, kdy jsem si zpětně uvědomila, jak komplikované pro mě jako přeúčovaného leváka byly okamžiky, kdy jsem se musela například naučit psát správně podle školních předloh. Další problémy přicházely v průběhu praktického vyučování studijního oboru kadeřník i v běžném životě. Jako přečtený levák zvyklý se přizpůsobit jsem si nikdy dříve neuvědomila, jak jsou leváci odlišní a na kolik překážek v životě narážejí.

Otázky oboru laterality patří interdisciplinárním tématům a dnes je jí věnováno mnohem více odborné pozornosti než v minulosti. Současně je však zřejmé, že v názorech na příčiny laterality neexistuje vždy jasná shoda a dosud ani plně nerozumíme její roli a významu ve vývoji a fungování živého organismu. Z těchto důvodů cítím potřebu podílet se na základě osobních praktických zkušeností na řešení zmíněného tématu, s ohledem na problematiku v oblasti odborné praxe.

Bakalářská práce je primárně zaměřena na téma leváctví a levorukosti jako celku. Věnuje se jednotlivým oblastem z pohledu vlivu laterality na vývoj jedince, historickým projevům laterality ve společnosti a možným dopadům do praktických činností. Významným úsekem je diagnostika laterality a popis příčin a následků přeúčování. Základním cílem bakalářské práce je popsat problematiku leváctví, včetně vývojových fází a objasnit možné dopady na konkrétní pracovní obor.

Teoretická část práce popisuje laterality a levorukost obecně, její vývoj a ovlivňující faktory, včetně postavení leváků ve společnosti a měnící se pohled na laterality v průběhu historie. Zabývá se odlišnostmi leváků a praváků a upozorňuje na možná úskalí, na která leváci mohou narazit. Obsahem jsou také informace o příčinách, které se mohou vyskytovat v důsledku přečvičování leváka. Neméně důležitou oblastí teorie je pohled na druhy laterality v jejich projevech a to v závislosti na způsobu vedení levorukého dítěte. Cílem této části práce je shrnout dostupné údaje a informace v oblasti laterality, jejich typů a stupňů, s využitím publikovaných výzkumů a odborné literatury.

Výzkumná část je soustředěna na konkrétní problémy a dopady levorukosti studentů v oboru kadeřník. Cílem empirické části práce je zaznamenat následky nevhodného výchovného působení sociálního prostředí a školy z pohledu leváka - studenta dané profese, vyhodnotit jejich předpokládané příčiny a navrhnout možná opatření k jejich eliminaci. Dílčím cílem je zjistit stav v oblasti využívání nástrojů a pracovních pomůcek určených pro leváky, popsat dostupnost těchto nástrojů v daném oboru a obtížnost zajištění podmínek pro jejich účelné používání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PROBLEMATIKA LATERALITY

Oblast laterality a její působení má nezanedbatelný dopad do fungování živého organismu. Lateralita představuje vývojovou nesouměrnost organismu podle střední roviny těla ve smyslu nadřazenosti jedné strany proti druhé. Nesouměrnost je dána odlišnou aktivitou, výkonností nebo specializací jednoho z párových orgánů v porovnání s druhým. M. Sovák používá termín dominantní pro označení činnosti oné polokoule lidského mozku, kterou je řízena obratnější ruka a ve které se nachází centra pro tvorbu řeči. (Drnková, Syllabová, 1983, s. 8).

1.1 Pojem lateralita

Uvedený pojem je odvozen z latinského *latus*, *laterit*, což znamená strana nebo bok. Lateralitou tedy rozumíme vztah pravé a levé strany k organismu nebo odlišnost pravého a levého z párových orgánů. Odlišnost spočívá v určitém druhu funkční nesouměrnosti. Pro optimální funkci "dominantní" končetiny je nutné zajištění spoluúčasti "nedominantní" párové končetiny. (Vařeka, Šiška, 2005, s. 236).

Lateralita je převaha jednoho z párových orgánů (smyslových a hybných). Převaha neboli přednostní užívání znamená, že člověk svým vedoucím párovým orgánem vykoná určité úkony lépe a raději, snáze a rychleji než odpovídajícím orgánem druhé strany. Vedoucí orgán je ten z párových orgánů, kterým člověk vykonává přednostně některé, zvláště obtížné, případně komplikované činnosti. Pokud se na úkonu účastní oba párové orgány, potom orgán vedoucí koná hlavní práci a orgán pomocný při tom pomáhá (Sovák, 1966, s. 9).

K velmi složitým a málo objasněným otázkám laterality patří vztah genotypu a fenotypu praváctví k leváctví. Lidské chování má totiž vždy genetickou základnu, ale genetický podklad může jen velmi zřídka existovat nezávisle na okolních podmínkách. Vlivy okolí nebo vnějšího prostředí, především výchova a učení, mohou genotypu laterality vyhovovat, čili jej podporovat, nebo jej mohou potlačovat. Ve vzájemném působení dědičných činitelů a prostředí na jedince se realizuje fenotyp laterality. Genotyp se v životě jedince nemůže změnit. I při důkladném vyšetření laterality jedince můžeme zjistit přímo pouze fenotyp. Na genotyp usuzujeme vždy nepřímě. Geneticky přirozený

levák znamená, že leváctví je v rodině dědičné. Patologický levák znamená, že příčinou obrácené laterality je dysfunkce části mozku (Drnková, Syllabová, 1983, s. 34).

1.2 Pohled na laterality a její vývoj z historického hlediska

Lze předpokládat, že v počátcích lidstva bylo na Zemi pravorukých a levorukých jedinců přibližně stejně. Podobně je tomu i u primátů, například u šimpanzů ve volné přírodě jsou projevy pravorukosti a levorukosti téměř v rovnováze (Synek 1991, 32).

Už v době bronzové se ale v lidské populaci rodila převaha praváků. Doposud však není zcela zřejmé, proč k této změně došlo. Existují jen hypotézy. Pravou stranu lidského těla může zvýhodňovat skutečnost, že většina žen častěji chová dítě na levé paži, kdy matky tak činí bez ohledu na to, zda jsou samy pravoruké nebo nejsou. Při otočení hlavy doprava je nemluvně odměněno - mateřské mléko, teplo, utěšování, kontakt a ochrana. Otočení hlavou doprava je pro ně tudíž lákavější než otočení hlavou doleva. Tato asymetrie může zřejmě přispívat k dlouhodobému preferování dominance určité ruky (Kudláčková 2014).

Dalším historickým důvodem posunu lidstva k pravorukosti může být uctívání boha Slunce - lidé obrácení čelem k východu po dlouhá tisíciletí každý den ráno zdravili vycházející "božstvo" pravou rukou a naznačovali na obloze dráhu, po které postupovalo. Levá ruka přitom musela zůstat v klidu, aby nedráždila nepřátelské temné síly, které z této levé (severní) strany hrozily. Právě tyto rituály mohly vést ke snížení podílu leváků v populaci. K nárůstu pravorukosti mohly přispět i krvavé války: Bojovníci v bitvách používali meče a kopí a tělo si chránili ochrannými štíty. Muži, kteří drželi kopí v levé a štít v pravé ruce, byli ale znevýhodněni, protože měli nechráněné srdce. Umírali tak v boji častěji než praváci a s nimi vymíraly i geny pro leváctví. Výsledkem výhody pravorukosti v běhu evoluce je skutečnost, že z původních padesáti procent leváků jich dnes v naší populaci zůstal už jen zlomek - odhaduje se, že s dominantní levou rukou se rodí každý desátý člověk. (Kudláčková 2014).

Vyhraněnost zejména rukou se projevovala už u pračlověka, který během výroby nástrojů potřebných k životu užíval jednu končetinu jako vedoucí a druhou jako pomocnou. Společně s vývojem a rozvíjením manuální zručnosti se vyvíjela i řeč. Archeologické výzkumy dokládají projev lateralit horních končetin z doby kamenné. V této době byl přibližně poměr mezi lidmi užívajícími pravou ruku jako dominantní stejný jako u pralidí preferujících ruku levou. V období doby bronzové docházelo k nárůstu pravorukých lidí, kteří převažovali téměř dvakrát více. Od té doby až do dneška převažuje pravostranná orientace. Přesto například při vývoji psaní docházelo k postupnému usměrňování psacích pohybů ve směru zleva doprava. Výjimkou dodnes zůstává psaní zprava doleva v hebrejštině. (Sovák, 1979, s. 14).

Lateralita pravé ruky se přenášela i do společenských zvyklostí (podávání pravé ruky při pozdravu), kulturních a mýtických projevů a zvyklostí, kdy se začleňovala orientace pravého a levého i do jazyka a jeho užití v přeneseném smyslu. Vše co bylo pravé, stálo v právu a bylo správné, levé straně se lidé vyhýbali, dokonce ji nazývali stranou „tou druhou od pravé.“ (Sovák, 1979, s. 14). Sovák uvažuje nad tím, že: *„Nepříznivý až zaujatě opovržlivý postoj k levé straně a pak i k levákům, vyplývající z preferování pravé strany i ruky při různých ceremonialech společenských a náboženských, přetrvává v podvědomí lidí až po naše doby.“* To vedlo k vytvoření pravostranné civilizace a preference pravé strany v kultuře. (Sovák, 1979, s. 15).

„Prvními bojovníky za práva levorukých byli u nás žižkovští pedagogové Dolenský a Lippert (1911, 1913), později Václav Příhoda (1936) a reformní učitelé. V uplynulém století přinesly výzkumy a vědecká pozorování mnoho poznatků a důkazů o důsledcích potlačené nebo přeorientované (převedené) lateralit. U nás před půlstoletím do výchovy levorukých dětí hluboce zasáhl MUDr. Miloš Sovák s několika pedagogickými spolupracovníky, kteří dělali výzkum ve školách. Široký průzkum v libereckých školách tehdy odhalil, že mezi dětmi vstupujícími do prvních tříd základních škol bylo 11 % levorukých, ale levou rukou začal psát každý pátý (2,3 %); řada z nich pak byla ještě ve druhé a třetí třídě převedena na pravou ruku.“ (Synek 2014).

Významné podpory levorukých bylo dosaženo roku 1967 schválením Metodiky výchovy leváků. Dokument tehdejšího Ministerstva školství a ministerstva kultury a informací ukládal povinnost učitelům v individuálním přístupu k levorukým žákům. Levorukost dítěte byla učiteli sdělena rodiči, popřípadě doložena zprávou školního lékaře či logopeda. V těchto případech byla výchova k přednostnímu užívání levé ruky užívána ve

školních předmětech, ale i doporučena radou pedagoga pro rodiče, kteří ve stejném duchu dítě doma podporovali. Zvláštní zřetel byl brán na podporu žáků, kteří byli přeucení na pravou ruku a u nichž se projevovaly problémy nejrůznějšího původu. Výchova levorukých dětí se řídila příručkou prof. MUDr. PhDr. DrSc. M. Sováka „Metodika výchovy leváků“, která byla plošně k dispozici pro základní školy. Ke zhodnocení výsledků výchovy dle Sovákovy příručky byly konány konzultace a odborné semináře, za účelem výměny názorů a zkušeností rodičů levorukých dětí, pedagogů a vychovatelů.

V dnešní době byly mýty a omyly o levorukosti z větší části odhaleny a vyvráceny zkoumáním fungování mozku, za použití moderní medicínské techniky. Pro levoruké je dnes k dispozici na trhu významné množství zboží - od pracovních nástrojů, určených dětem či dospělým - po nástroje hudební nebo sportovní. Již v minulosti se přišlo na to, že procento levorukých spadá do kategorie velmi nadaných lidí úspěšných v mnoha oborech lidské činnosti. Je ovšem dokázáno, že levorucí jsou obdařeni pružností a přizpůsobivostí, lépe hledají možnosti řešení problému, jak ve fyzickém, tak mentálním smyslu, přičemž uplatňují svou houževnatost. Také prostorová představivost je u významného procenta z nich na lepší úrovni než u praváků, neboť mají lepší odhad vzdálenosti mezi objekty. Tuto přednost jsou schopni uplatnit zejména v matematických disciplínách jako geometrie, planimetrie aj. (Healey, 2002, s. 103).

1.3 Význam dědičnosti

Lateralita má svůj základ v dominanci mozku, jehož funkce v závislosti na pravostranné orientaci se v průběhu neurofyziologického vývoje dítěte vyhraňuje. Dominance mozku je vrozená i dědičná a vyhraňovaná lateralita má vztah ke způsobu výchovy (Sovák, 1979, s. 13).

Podle Zelinkové (2003, s. 144) Annetová spojuje levorukost s výbavou genů daného jedince. „Domnívá se, že existuje gen pro pravorukost a ne pro levorukost.“ Ty děti, které nemají gen pro pravorukost se jsou typy smíšenými. Uvádí, že pokud jsou oba z rodičů pravorucí, existuje 10% pravděpodobnost, že se jim narodí dítě s preferencí levé ruky. Dále uvádí, že levorukému otci a pravoruké matce se v průměru 45 % rodí leváci. Ale pokud je matka levoruká, pak je procento dědičné levorukosti ve výši 25%.

Projevy vyhraněné laterality jsou identifikovatelné již od narození, avšak se stoupající intenzitou v průběhu pohybového dozrávání. Stupeň a rychlost vyhraňování souvisí s celkovým vývojem jedince, u každého jde o individuální přirozený proces, který by neměl být ovlivňován (Sovák, 1979, s. 13).

1.4 Předsudky a omyly levorukosti

V povědomí veřejnosti, učitelů a ve sdělovacích prostředcích je historicky silně zakotvena celá řada omylů a mýtů ve vztahu k leváctví. Příklady nalezneme i v jednotlivých náboženstvích, kdy často vše levé je spojeno s něčím špatným.

Většina těchto mýtů sice vymizela, ale stále ještě existují některé, které přetrvávají do dnešních dnů:

1. *"Leváci jsou opakem praváků"* - není to pravda, protože leváci nejsou stranovou variantou praváků.

2. *"Mezi lidmi jsou buď praváci, nebo leváci"* - není to pravda, mezi těmito skupinami nachází skupina lidí, kteří vykazují znaky praváctví a leváctví v určitém poměru. Tato skupina může v různých variantách zahrnovat až 50 % populace. Skupina nevyhraněných, se stejnými dispozicemi k leváctví i praváctví může být zahrnovat 15 - 20 %; většinou však z praktických důvodů postupně splyne s pravorukou částí společnosti. V činnostech, kde se používá přednostně jen jedna ruka, se pak musí i tito "nerozhodní" skutečně rozhodnout, kterou použijí - pak se jeví jako praváci, nebo leváci.

3. *"Leváci byli v minulosti přeučováni, dokonce přeučeni na praváky"* – jistě že v minulosti byli leváci různými formami nuceni omezit své leváctví a zejména byli nuceni psát pravou rukou ve škole, což mnohým z nich způsobilo řadu celoživotních obtíží.. Přeučení základních dispozic, však u vyhraněných leváků není možné. Jedni i druzí se mohou k psaní nebo pracím druhou rukou nebo k pohybům nohou pouze "přiučit"!

4. *"Levá ruka je při psaní obvyklého písma ve stejné situaci jako pravá, jen v stranově opačné pozici"* - tato úvaha, která byla formulována snad poprvé v roce 1945 W. H. Gardnerem v „Left handed writing instruction manual“. Na základě tohoto předpokladu, který nevzal v úvahu fakt, že písmo ubíhá zleva doprava a je tedy konstruováno pro pohyb pravou rukou, je postavena dosavadní metodika psaní leváků dolním způsobem. Zcela výjimečně však leváci v dospívání a dospělosti tímto způsobem skutečně píšou - přesto je ze zvyku tradována a přenášena pořád dokola.

5. "Leváků v 20. a 21. století postupně přibývá" - tato myšlenka pochází od Chrise McManuse (Levá ruka, pravá ruka). Dnes je všeobecně přijímáno, že leváctví i praváctví je součástí dědičné výbavy člověka a že genetický kód populace se nemění v krátkých časových horizontech - podle genetiků se výrazně nemůže nic změnit v řádech stovek, ani tisíců let. Leváků je tedy dlouhodobě s největší pravděpodobností stále stejně. Změnou je fakt, že se leváci na veřejnosti projevují svobodně jako leváci (Vodička 2014).

1.5 Typy a stupně laterality

Existují různé stupně a typy laterality. Pojmově můžeme rozlišit laterality tvarovou a funkční.

Tvarová laterality si všímá rozdílů v utváření, velikosti objemu párových orgánů. Víme, že někteří lidé mají jednu ruku silnější než druhou, jednu nohu objemnější, nesouměrnosti obou polovin obličeje se vyskytují téměř pravidelně.

Funkční laterality se týká rozdílů ve výkonnosti orgánů jak hybných, tak i smyslových, hlavně zraku a sluchu. Jejich činnost nebývá zcela symetrická. Je obecně známo, že někteří lidé dávají přednost pravé ruce, jiní zase levé. Pozorujeme-li pečlivě na dálku či z blízka předměty, zaměřujeme se podle jednoho z obou očí, a to někteří pravidelně podle levého, jiní podle pravého. Podobně je tomu, pokud poslouchá člověk pozorně zblízka: nastavuje to ucho, kterým se mu lépe naslouchá. (Sovák, 1979, s. 7).

Laterality můžeme vyjádřit jako kvalitativní znak. K určení stupně laterality, tedy vyhraněnosti se obvykle používá pět tříd označovaných značkami:

L = vyhraněné, výrazné leváctví

L - = méně vyhraněné, mírné leváctví

A = nevyhraněná, neurčitá laterality

P - = méně vyhraněné, mírné praváctví

P = vyhraněné, výrazné praváctví

Vyhraněné leváctví poznáme tak, že člověk používá k většině úkonů levou ruku. Jeho levorukost je velmi silně vyjádřená.

Méně vyhraněné leváctví lze charakterizovat jako nevyhraněné leváctví, u člověka je jeho levorukost jen sotva naznačena.

Nevyhraněná lateralita neboli ambidextrie znamená, že člověk bez problémů používá k většině úkonů obě ruce, můžeme ho tedy považovat za obourukého (ambidextra).

Méně vyhraněné praváctví znamená, že u člověka je jeho pravorukost jen sotva naznačena, jedná se o nevyhraněné praváctví.

Vyhraněné praváctví znamená, že člověk používá k většině úkonů pravou ruku, jeho pravorukost je tedy velmi silně vyjádřená.

Pro výpočet stupně (indexu) laterality můžeme užít Cuffův vzorec:

$$Li = \frac{P - L}{P + L} * 100$$

Písmeno P označuje počet úloh vykonaných pravou rukou, písmeno L počet úloh vykonaných levou rukou. Stupeň praváctví je označen kladnými hodnotami 0-100 a stupeň leváctví zápornými hodnotami 0-100 (Drnková, Syllabová 1983, s.13).

Podle Syllabové (1983, 13) rozlišuje americký badatel S. T. Orton tři základní typy laterality:

1. lateralita souhlasná – vedoucí ruka a oko jsou oboje pravé (P,P-), nebo levé (L,L-)
2. lateralita neurčitá – vedoucí ruka, oko nebo oboje jsou nevyhraněné (A)
3. lateralita zkřížená – vedoucí ruka a oko jsou opačné

Každý člověk může dosáhnout jiného stupně laterality. Jedná se buď o silně vyhraněné praváctví nebo leváctví, nebo o naprosto malé rozdíly ve výkonnosti párových orgánů (tzv. obourukost). Pro dítě je mnohem výhodnější, pokud je vyhraněným levákem, který nebyl přecvičován, než levákem slabého stupně, který snadno podlehne nátlaku pravorukého prostředí a u něhož jsou rozdíly ve výkonnosti obou končetin. (Blatný, Fabiánková, 1981).

2 DIAGNOSTIKA LATERALITY

Převaha jedné strany se u jedince začíná objevovat v době, kdy se začíná vyvíjet pohybová zručnost vůbec. Tento jev je spojen s dozráváním ústředního nervstva, které probíhá u každé osobnosti rozdílně. Sovák (1985) konstatuje, že k tomuto dozrávání dochází kolem 2. roku dítěte, což potvrzuje i J. M. Healey (2002, s. 41) : „*Dokonce existují znaky laterality už v děloze. Máme důvod věřit, že dědíme sklon k stranové dominanci od svých rodičů a že tento sklon existuje už v okamžiku narození. Preference jsou samozřejmě u malých dětí ještě velice tvárné, nicméně tu však jsou.*“

2.1 Zásady diagnostikování

Všeobecně známý je test sepnutí rukou, kdy člověk proplete prsty a podle palce, který je nahoře pozná, je-li levák, či pravák. Tento test je však velmi nespolehlivý (Drnková, Sylabová, 1983, s. 101). Testování laterality je důležité především u dětí, zejména u těch, které ještě v šesti letech, tedy při nástupu do první třídy, nemají vyhraněnou laterality a nejsou rozhodnuté, kterou rukou budou psát. Dítě může při různých činnostech ruce střídát, ale pokud bude střídát ruce při psaní, je možné, že začne zaostávat a bude zmatené (Healey, 2002, s. 42).

Ke zjištění toho, kterou ruku, nohu, nebo které ucho, či oko člověk upřednostňuje, nám slouží různé testy, které sestavili a provádějí odborníci. Žádný člověk, ať už dítě či dospělí, by se neměl pokoušet otestovat sám sebe. Je třeba brát v úvahu různé faktory, jako vývojové stádium dítěte, onemocnění a další vnější vlivy (Zoche, 2002, s. 63).

Pro spolehlivou objektivitu testu je nutné dodržet některé zásady:

1. Musíme důkladně znát všechny konkrétní úkoly;
2. Diagnostikovanému nesdělujeme důvod vyšetření;
3. Dítě vhodně motivujeme, musí se soustředit na cíl úkolu;
4. Vyšetřujeme dítě v klidném prostředí, bez přítomnosti jiných osob, zejména matky či jiných rodinných příslušníků;
5. Dítě sedí, nebo stojí vždy přímo proti tomu, kdo ho vyšetřuje;
6. Musíme mít předem připravené všechny pomůcky;
7. Před dítě předkládáme různé předměty tak, aby pravá i levá ruka měla stejnou

příležitost k uchopení předmětů a manipulaci s nimi;

8. Po skončení, nebo nenápadně v průběhu vyšetření, provedeme pečlivé záznamy do předem připravených záznamových archů;

9. Dbáme na přísnou objektivitu zkouškových situací;

10. Vyvarujeme se rychlých a ukvapených závěrů (Křišťanová, 1998, s. 13).

U školáků a dospělých lidí se leváctví zjišťuje jen velmi obtížně. Bývá to způsobeno tím, že leváctví je již skryto přeucením. Pro diagnostikování laterality je třeba v tomto případě použít různé zkoušky, které odhalí obratnější končetinu, nebo které oko či ucho je výkonnější. Odborná literatura uvádí řadu různých zkoušek laterality. Pro pedagogickou praxi ale postačí jen několik vyzkoušených zkoušek-testů. (Sovák, 1979, s. 56)

První soubor zkoušek laterality u nás vznikl už v roce 1936, který byl určen pro školní praxi. Autorem byl Příhoda. V pozdější době se lateralitou zabýval Sovák, jenž objevil v letech 1955-1956, že z 235 dětí s koktavostí mělo 80 % zkříženou laterality. Dalším jeho objevem bylo, že nevyhraněná lateralita je předpokladem k opožděnému vývoji řeči. K těmto závěrům také dospěl Synek (Zelinková, 2001, 43).

V současnosti se nejčastěji testuje pomocí souboru zkoušek od Zdeňka Matějčka a Zdeňka Žlaba z roku 1972. Soubor zkoušek se týká zjišťování preference dominantních orgánů a to dolních a horních končetin, očí, uší. Testovým materiálem je záznamový arch, v němž je obsaženo dvanáct zkoušek pro horní končetiny, čtyři zkoušky dolních končetin, dvě zkoušky pro zjištění laterality oka a jedna zkouška pro zjištění dominance uší a dále pomůcky vhodné pro testování jednotlivých zkoušek. Zkoušku lze použít u dětí i dospělých (Zelinková, 2001, s. 142).

3 PŘÍČINY A NÁSLEDKY POTLAČOVANÉ LEVORUKOSTI

„Přecvičování levorukosti je proces, který sám o sobě může vyvolávat u levorukého dítěte nejrůznější poruchy, a to i když se koná tzv. šetrným způsobem.“ (Sovák, 1966, s. 28). Dochází-li v předškolním a školním období k násilnému přecvičování levorukého dítěte na pravou ruku, objevují se typické příznaky, které se mohou změnit v poruchy.

3.1 Příčiny potlačovaného leváctví

Pravostranná vzdělanost a civilizace dává podmínky k upřednostňování pravé strany a ruky, opakem k tomu se neuznává a potlačuje strana a ruka levá. Ještě nedávno vlivem zaujatosti a pověr, bylo považováno leváctví za nežádoucí. K propagování nesprávných názorů o leváctví pomohla toho času i věda (Sovák 1979, s. 12).

K přeučování leváků může docházet vědomě nebo nevědomě. Vědomé přecvičování nastává tehdy, je-li levoruké dítě upozorňováno na tu vhodnější a lepší pravou ručičku a do této ruky jsou mu předměty záměrně vkládány. Jako jeden z důvodů přeučování bývá, že mají leváci problémy s nástroji, které jsou určené pro praváky. Levoručí žáci se v některých případech přeučují sami. To však neprobíhá pod nátlakem rodičů, ale je způsobeno napodobováním činností pravorukých. Tímto jednáním se chtějí leváci podobat někomu, koho mají rádi anebo se nechtějí odlišovat od ostatních. I když není toto přecvičování záměrné a striktní, tak si sebou nese specifické problémy. Mentální levorukost zůstane utajena, ale mozek nedovede změnit svoji dominantní stranu již vrozené laterality (Zoche, 2002, s. 72).

J. M. Healey (2002, s. 44-45) říká: *„Jistá část populace byla a stále je levoruká. Tehdejší poměr praváků a leváků přibližně odpovídá tomu dnešnímu. Většina vědeckých diskusí ohledně stranových preferencí se točí okolo genetiky, organizace mozku a role, kterou hraje vyspělost při určování stranové preference. Naším hlavním zájmem je vytěžit maximum z přirozených voleb. Myslím si, že je důležité chápat prvky, které nás formují, rozumět tomu, jak jsme se dostali tam, kde jsme.“*

3.2 Následky potlačovaného leváctví

Pro přecvičované leváky jsou charakteristické určité poruchy vyplývající z potlačované laterality. Miloš Sovák (1979, s. 38 – 48) dlouhodobě zaznamenával pozorování jednotlivých dětí, ze kterých se daly vyčlenit poruchy, které se prezentovaly jako typické následky přecvičování:

Motorický neklid – náznak neklidu obzvláště při psaní. Žáci bývají trestáni za to, že zlobí, neustále si s něčím hrají, vstávají z místa, při vyučování vybíhají z lavice a jsou neposední.

Změny v chování - z některých dětí se stanou děti plačtivé a bázlivé, jiné začnou být agresivní, výrazně neposlušní a tvrdohlaví. Některé jsou mstivé a mají tendence ke lhaní a podvádění.

Potíže v psaní pravou rukou – písmo bývá neuspořádané, nekoordinované. Někdy se objeví potíže až od třetího ročníku, kdy dítě už nestačí obstát v rychlejším psaní (nejčastěji nestíhá při diktátech, a proto v nich chybují).

Neurózy – mnohdy jde o neurózu úzkostnou a o negativismus.

Noční pomočování – objevuje se jako neuvědomělá odezva na potlačování levorukosti.

Tik – zřídka se projevující vada, která se vyznačuje různými záškuby, nejčastěji v části obličeje.

Tzv. „okénka“ – tato vada je krátkodobá, představuje jen několik vteřin trvajících stav duševní nepřítomnosti (žák při čtení nebo počítání najednou neví jak dál, nepozná písmeno nebo číslici, po chvíli se žák vzpomene a pokračuje ve své práci).

Odpor ke škole – mnohdy se projevuje ranním zvracením, záškoláctvím. Může se vytvořit i nepřátelský postoj žáka k učiteli a pak i opačně.

Zhoršování prospěchu – může se objevit už v první třídě, kdy nadaný levák ztratí po několika neúspěšných pokusech zájem o školní práci. V jiných případech se může objevit až později, kdy se začínají zvyšovat nároky na školní práci.

Výkyvy v prospěchu – bez zřetele na přípravu podává žák nestejně výsledky, což souvisí s odchylkami v pozornosti.

Výkyvy v pozornosti – od doby, kdy začal být žák přecvičován, se objevují stížnosti na jeho nepozornost. Žák se od této doby nedovede plně soustředit na svou práci, zejména na psaní a čtení. Následkem nepozornosti je velké množství chyb.

Poruchy řeči – vlivem přeučování levorukého žáka na pravorukého se utváří další ústředí pro řeč v druhé mozkové polokouli (v levé), což způsobuje, že při složitém procesu

řeči začne pracovat, jak ústředí řeči v levé polokouli, tak ústředí řeči v pravé polokouli. Činnost tohoto vedlejšího ústředí ovlivňuje výkon řeči buď tlumivě, nebo rušivě.

Opoždění vývoje řeči – působí-li aktivita vedlejšího řečového ústředí tlumivě, rozvoj řeči se významně opoždí. Tyto děti začínají s mluvením o dost později, bývá to okolo třetího roku a déle. Jejich řeč bývá dlouho patlavá a nesrozumitelná.

Koktavost – jedná-li se o rušivou aktivitu vedlejšího řečového ústředí, dochází ke střetu mluvních podnětů z obou ústředí a vzniká koktavost. Porovnáme-li vztah mezi poruchami řeči a leváctvím, tak zjistíme, že na jedné straně trpí poruchami řeči mnohem více leváků než praváků. Na straně druhé nemalé procento leváků netrpí poruchami řeči vůbec, naučili se totiž svoji řeč dokonale ovládat. Z toho plyne, že za poruchami řeči nestojí jen samotné leváctví, ale ta konkrétní situace potlačovaného leváctví. Každý případ opožděného rozvoje řeči nebo koktavosti však nemusí být vyvolán přecvičováním leváka.

Poruchy psaní a čtení – při obkreslování písmen a číslic je žáci píšou obráceně, ležatě, nebo i vzhůru nohama. Když umí žáci psát, píšou písmena zrcadlově obrácená, tedy zprava doleva.

Nerozhodnost – při určitých činnostech dítě neví, pro jakou ruku se má rozhodnout, zda tu vnučovanou, nebo tu, která je přirozeně obratnější.

Následky přecvičování dětí se projevují především v oblasti hybnosti, řeči, rozumového vývoje a charakteru. Čím je levorukost silnější, tím horší jsou následky přecvičování.

3.3 Zmírnění následků přeučení

Výsledkem přeučování leváka je vždy zásah do jeho mozku, následky ale nemusejí být ve všech případech nezvratné. Většina leváků si zřejmě ani neuvědomuje, že jeho problémy mohou souviset s přeučováním. Na daný stav spojený s problémy si člověk postupně zvykne a podle toho se zařídí. Důležité je tedy používat vhodné mechanismy pro zmírnění následků přeučení. Velký význam má využití pozitivních charakterových vlastností, najít si své optimální místo ve společnosti a také naučit se s přeučením žít. Každý přeučovaný levák musí vstříbat následky a důsledky přeučení, kterých se bohužel plně nezabaví. Jsou nedílnou součástí jeho osobnosti, a proto je musí respektovat. Nikdo není bez chyb a nedostatků a je třeba se s nimi co nejlépe vypořádat (Zoche, 2002, s. 102).

4 LEVÁCI V PRAXI

Realita běžného praktického života přináší levákům mnoho překážek a úskalí při jejich každodenních činnostech, s nimiž se musejí dle svých možností vypořádat. Existuje množství vlivů působících na jejich úsilí. Jde zejména o sociální podmínky v rodině, školní a pracovní prostředí, či zájmovou činnost, kdy vzniká řada praktických požadavků na levorukost, či pravorukost.

4.1 Sport, hudba, umění

V rámci mimopracovní či mimoškolní činnosti existuje řada aktivit, při kterých není leváctví nevýhodou, naopak někdy se vyžaduje.

Existují sporty, které byly dlouho levákům nedostupné, pokud se nenaučili používat náčiní určeného výhradně pro praváky jako například golf, nebo hokej, což dnes již neplatí. Naopak u některých sportů je žádoucí, aby byl sportovec levákem. Například kanoistika, kdy jeden ze dvou členů posádky pádluje nalevo a druhý napravo, dále v kolektivních sportech je výhodou vyvážený počet hráčů preferujících levou nebo pravou končetinu. (Synek, 1991, s. 82 – 86).

V oblasti hudby a používání hudebních nástrojů většina leváků nemá zásadní potíže se přizpůsobit a navíc existuje pestrá škála nástrojů pro leváky, případně je lze snadno přestavit do polohy vhodné pro hru s dominantní levou rukou. (Haeley, 2002, s. 86)

Mezi výtvarníky existuje logicky množství leváků, navíc kromě kreativity podporují výtvarná umění rozvoj motoriky a koordinaci. Je zde však nutné, tak jako u ostatních ručních prací přizpůsobit pracoviště dispozičně tak, aby vyhovovalo levákovi (Haeley, 2002, s. 88).

Limitujícím prvkem při zmíněných činnostech může být ochota a snaha trenéra nebo učitele vyrovnat se s leváctvím svého svěřence.

4.2 Praktické problémy leváků

Jak uvádí Ivo Vodička (www.levactvi.cz), se komplikace při běžných činnostech pro leváky projeví zejména s nástupem předškolního a školního věku. Jedná se především o činnosti spojené s výukou kreslení, čtení, psaní a ve vztahu ke školním pracovním podmínkám:

Čtení - levák intuitivně hledí ve směru své dominantní poloviny mozku tj. doprava. Při čtení se to projevuje tak, že zatímco již čte další vpravo nacházející se písmenko, dosud ještě zcela nevstřebal vlevo se nacházející slovo. Tak dochází k přesunu slabik - zejména při čtení nahlas, (např. sokol za kosol). Četba je tak pomalejší a je třeba dopřát jim čas i jejich tempo.

Psaní - pravák při psaní pero táhne, levák ho tlačí. Proto je vhodné zajistit kvalitní psací potřeby, jako je pero se silnějším tělem. Pero by měl levák držet minimálně 2 cm nad hrotem, aby po celou dobu psaní viděl, co píše. Papír by měl být umístěn na levé straně těla, pootočený ve směru hodinových ručiček zhruba o třicet stupňů.

Obrázek 1: Pero s držákem pro leváky

Kreslení: - díky dominanci pravé hemisféry bývají často leváci nadáni fantazií, kreativitou, emotivností a prostorovým viděním. Je tedy vhodné jim dopřát podmínky pro realizaci, nejlépe na větších formátech papíru.

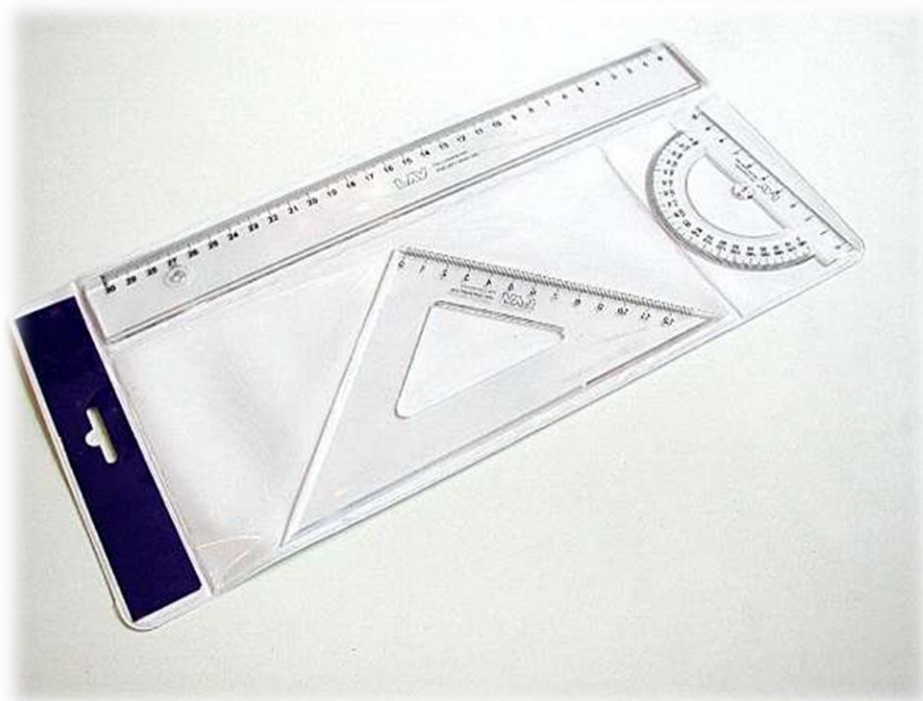
Pracovní podmínky - je velice vhodné konzultovat pracovní podmínky dítěte ve škole s pedagogy. Leváci by měli být usazeni do levé části lavice, z důvodu potřebného prostoru tak, aby neomezovali svého pravorukého souseda (ideální je, když v lavici sedí dva leváci). Pracovní sešity měly mít vzory předtištěny nebo alespoň předepsány v pravé části sešitu v opačném případě si je levák zakrývá rukou a nevidí ho.

4.3 Pracovní pomůcky pro leváky

Používání nástrojů bezprostředně vychází z laterality, tedy z intuitivního upřednostňování levé, nebo pravé vedoucí ruky, nohy nebo jiných párových orgánů. Při

uchopení už i těch nejjednodušších nástrojů se tedy preference stranovosti okamžitě projeví. (Vodička 2014).

Současní leváci dobře vědí, jaké "věci pro leváky" existují, ale v dospívání a v dospělosti je používají zřídka; v dětství jim pomůcky pro leváky, zejména různé kancelářské a psací potřeby, kupovali rodiče. V pravostranném světě, kde je mnoho různých nástrojů a přístrojů pro praváky, by museli mít vždy po ruce své, tedy pro leváky, což není snadné. Proto, aby si život zjednodušili, postupně se naučili používat nástroje a přístroje pro praváky, kde to jen jde, a pro ten účel zdokonalili i svou pravou ruku. Tím však nelze říct, že by leváci nepoužívali pomůcky pro leváky vůbec, ale vyberou si jen takové, které jim z nějakého osobního důvodu přinesou výrazný komfort, takže nakonec používají hokejku se zahnutou čepelí, kytaru pro leváka nebo profesionální kadeřnické nůžky. Problematika je poměrně složitá, protože vztah leváků k pomůckám pro leváky se mění s věkem i profesí, jejich dostupností a cenou. V současné době leváci používají nejčastěji škrabku na zeleninu a ovoce, ta je používána zejména ženami, a školní nůžky rozšířené především mezi žáčky 1. - 4. tříd, trvale je používá zhruba jedna čtvrtina leváků do třiceti let.(Vodička 2014).

Obrázek 2: Školní pravítka pro leváky

Ovládání nástrojů a s nimi spojené odborné úkony jsou u některých profesí závislé nejen na náčiní upravené pro praváka, nebo leváka, ale zásadně také na metodice včetně

popisu pracovních postupů. Například v oboru kadeřník jsou pracovní postupy v učebnicích popsány pouze pro praváka a je zcela v kompetenci pedagoga odborného výcviku, zda pro leváka upraví potřebné kroky. „... jednotlivé prameny pevně sevřeme ukazovákem a prostředníkem levé ruky a prsty vyjedeme po vlasech až k místu, kde chceme vlasy odstříhnout..., nůžky držíme v dlani pravé ruky. Prsteník je vsunut v držadle nůžek,..." (Polívka et al. 1995, I, s. 105). V mnoha dalších specifických úkonech, kdy je vyžadován konkrétní postup, existuje rozdíl v potřebných podmínkách pro praváka či leváka. „... oddělený pramen vyčeseš kolmo k hlavě a levou rukou uchopíme asi uprostřed. Levou rukou přidržujeme volný konec vlasového pramene až do úplného natočení pramene na železo. Do pootvřeného železa drženého pravou rukou vsuneme pramen malý kousek od kořínků vlasů..." (Polívka et al. 1995, II, s. 82). Detailním používáním nástrojů a pracovními postupy pro leváky se dostupné učebnice pro obor kadeřník nezabývají.

Obrázek 3: Kadeřnické nůžky pro leváky

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU A METODOLOGIE

Na základě zjištění, údajů a pojmů popsaných v teoretické části práce je strukturována praktická část práce. Je zde vytyčen hlavní výzkumný cíl, zdůvodněna zvolena strategie výzkumu, popsána stanovená technika sběru dat a výběr výzkumného vzorku.

V praktické části byly zkoumány konkrétní problémy a dopady levorukosti studentů v oboru kadeřník.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, a zaznamenat negativní dopady případného přeučování z pohledu leváka – studenta oboru kadeřník a pomocí zvolené techniky sběru dat stanovit příčiny a navrhnout možná opatření.

Dílčím cílem bylo popsat dostupnost pracovních nástrojů pro leváky v tomto oboru a účelnost jejich využívání.

5.2 Strategie výzkumu

Pro realizaci výzkumné části bylo použito kvalitativní metodologie, neboť je zřejmě nejvhodnější pro tento typ výzkumu. Zvolená metodologie byla vybrána s přihlédnutím ke stanovenému cíli a povaze zkoumaného tématu. Využití kvalitativních metod umožňuje snadnější pochopení daného problému, proniknutí do hloubky zkoumaného jevu a stanovení příčin vzniku problému. K nesporným výhodám kvalitativního výzkumu patří skutečnost, že nezávisí na předem stanovené teorii, protože nejsou předem stanoveny hypotézy (Švaříček, Šedová, 2007).

5.3 Charakteristika výzkumných metod

Pro sběr dat byla v rámci analytických metod zvolena technika polostrukturovaného rozhovoru a pozorování.

5.3.1 Polostrukturovaný rozhovor

Tuto metodu lze charakterizovat jako bezprostřední sociální komunikaci. Rozhovor patří mezi nejvýhodnější metody pro získávání kvalitativních dat. Polostrukturovaný rozhovor je nejrozšířenější podobou metody rozhovoru, protože dokáže řešit mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně strukturovaného rozhovoru. Tazatel sice stanoví

závazný seznam a znění otázek, ale jejich pořadí a formulace může sám modifikovat. Dotazovaný může odpovědi doplňovat a upravovat. Výhodou je přesnější a snadnější srovnávání informací (Miovský, 2006, s. 138).

V rámci polostrukturovaného rozhovoru byly výzkumné otázky připraveny do volných okruhů, tak aby co nejlépe postihovaly cíl výzkumu. Otázky jsou uvedeny v příloze A.

Rozhovory byly vedeny vždy v klidné a přirozené atmosféře a jejich průběh odpovídal bezprostředním reakcím dotazovaných. Získané údaje z průběhu rozhovorů byly zaznamenány.

5.3.2 Zúčastněné pozorování

„Zúčastněné pozorování můžeme definovat jako dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces.“ (Šeďová, Švaříček a kol., 2007, s. 143).

Zúčastněné pozorování popisně zachycuje, aktuální, reálné dění a konkrétní situaci. Měla by být popsána detailně, přesně a neměla by obsahovat banální zprávy. Díky pozorování můžeme také pochytit některé rutinní situace, které respondenti při rozhovorech nezmiňují. Smyslem této metody je tedy zjistit a popsat co, jak a proč se ve vztahu k cíli výzkumu děje (Hendl, 2005, s. 194).

Metodou pozorování byl šetřený soubor aktivně sledován během praktického vyučování na pracovišti pro provozování odborné praxe po dobu šesti vyučovacích týdnů. Pořizovaná data byla zaznamenávána formou poznámek obsahujících informace o konkrétních jevech v průběhu výuky odborné kadeřnické praxe. Pozornost byla věnována zejména chování osob, pracovnímu prostředí, pracovním nástrojům, průběhu jednotlivých činností včetně časového snímku, komunikaci s pedagogem, řešení problémů. Zachycené údaje a zjištění byly zaznamenány formou poznámek. Procesem zpracování dat byly poznámky analyzovány a v rámci kódování použity při vytváření kategorií.

5.4 Analýza a zpracování dat

Sběr dat probíhal v období září až prosinec 2014. Následně po pečlivém výběru respondentů a jejich základní charakteristice probíhala realizace rozhovorů. Pozorování uskutečňované v průběhu odborné praxe studentů oboru kadeřník byla uskutečňována

průběžně. Data získaná popsány metodami, vytvořila základní materiál pro stanovený výzkum. Zvoleny byly kvalitativní analytické postupy:

1. Transkripce - zachycené rozhovory a poznámky z pozorování byly doslovně přepsány do textové podoby.
2. Segmentace – důkladným opakovaným pročitáním byly z textu vytvořeny analytické jednotky, které nesou nějaký význam k výzkumnému cíli.
3. Kódování – systematickým pročitáním textu byly jednotlivé segmenty porovnávány, údaje rozebírány, zhodnoceny a následně nově skládány. Vytváření kódů bylo podřízeno výzkumným otázkám a cílům.
4. Kategorizace – po důkladném stanovení kódů bylo provedeno jejich porovnávání a hierarchické uspořádání do skupin.

Tabulka 1: Postupné práce s daty

Název operace	Podstata operace	Výstup
Transkripce	Převod do písemné podoby	Text, dokument
Segmentace	Členění textu na analytické jednotky	Segment mající význam
Kódování	Označování segmentů názvem	Stanovení a záznam kódů
Kategorizace	Srovnávání a uspořádání kódů do skupin	Stanovení kategorií

Z dokumentů vzniklých přepisem, bylo následným pročitáním stanoveno potřebné množství segmentů nesoucích význam k výzkumnému cíli. Dále probíhalo na základě konceptů označování datových segmentů kódy. Seskupováním pojmů příslušných ke společnému jevu nazýváme kategorizaci (Strauss, Corbinová, 1999, s. 45). Následným procesem bylo tedy uspořádání a seskupení kódů dle podobnosti a vnitřních souvislostí, příslušejících ke stejnému jevu do čtyř kategorií, jak je uvedeno v tabulce 2.

Stanovení kategorií proběhlo se zaměřením na reálné problémy a omezení levorukých studentů v oboru kadeřník, působení sociálního a školního prostředí a situaci v oblasti metodiky a přístupu pedagogů v praxi.

Tabulka 2: Výsledky kódování, kategorie

Kategorie	Označení kódu	Kód
Vliv rodiny a školy	A	Vnímání levorukosti
	B	Pomocná ruka
	C	Spolupráce rodičů s pedagogy
Přeučování	D	Důslednost přeučování
	E	Přeučování ve škole
	F	Mimoškolní aktivity
	G	Psychický dopad
Komplikace v odborné praxi	H	Volba profese
	I	Teorie v praxi
	J	Limit v profesním růstu
	K	Nástroje a postupy
Přístup a možnosti pedagoga	L	Individuální přístup
	M	Provozně dispoziční omezení
	N	Dostupná metodika

Následnou částí výzkumu bylo opětovné poskládání integrovaného obrazu na základě revize stávajících konceptů, jejich pojmenování a vztahů. Sloučením zpracovaných dat do jedné linie byly vyskládány příběhy dle výsledků vztahujících se k jednotlivým respondentům.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

6.1 Charakteristika šetřeného souboru

K realizaci rozhovorů a pozorování byly vybrány tři studentky 3. Ročníku SOU obor kadeřník. Kritéria pro výběr informátorů byla: leváctví, bez zdravotních omezení, zkušenost s přeučováním, popřípadě pokusu o něj, dobrovolná účast na výzkumu. Každý z vybraných respondentů pocházel z jiných rodinných a sociálních podmínek. Potřebná data pro základní charakteristiku informátorů byla získána na základě jejich sdělení v předběžném šetření.

Informátor č. 1

Veronika 17 let, SOŠ obor Kadeřník (3. ročník)

Veronika je levákem, který nebyl v dětství přeučován. Žije v úplné rodině, která bydlí v rodinném domě. Matka ve věku 40 let absolventka SOU obor Kadeřnice, Střední ekonomická škola služeb obor Podnikání, pracuje jako OSVČ – kadeřnice. Otec ve stejném věku jako matka je vyučen v oboru zámečnick a pracuje jako OSVČ – svářečské práce. Veronika má sestru ve věku 15 let, navštěvující 9. ročník základní školy.

Matka od tří let Veroniky pracuje jako kadeřnice. Stará se o rodinu a o mladší dceru. Otec soukromě podniká a má tedy nepravidelnou pracovní dobu. Matka má hodně zájmů, mezi které patří čtení, tanec, práce na zahrádce, lyžování a turistika. Otec rád pracuje s různými druhy kovů, zahrádkař, lyžuje a pravidelně navštěvuje nejen fotbalová utkání místní fotbalové ligy, ale také restaurační zařízení. Manželé mají společnou zálibu v zahrádkaření a silně jsou provázáni dvacetiletým společným soužitím a společnými finančními závazky. V rodině jsou všichni katolického vyznání. Ačkoliv nechodí pravidelně do kostela, považují se za věřící.

V dětském věku trpěla nadváhou a pohybovou neobratností. S příchodem puberty dosáhla její postava výrazných změn. Nyní je poměrně štíhlá, což výrazně pomohlo k lepšímu vnímání sebe samé a zvýšení jejího sebevědomí. Nekouří a alkohol pije pouze příležitostně. Chodí vždy upravená a moderně oblečena. Účes a celkový styl jsou přiměřené věku.

Po dobu základní školní docházky dosahovala průměrných výsledků bez vážných komplikací. Ve volbě učebního oboru Kadeřník měla jasno již asi od páté třídy. Na střední

odborné škole je spokojená, učí se dobře. Má výborný vztah se všemi spolužáky i pedagogy. Je motivována k lepším výsledkům, protože jí práce kadeřnice baví a často pomáhá matce v jejím kadeřnickém salónu. Má dostatečný zájem o studium i o jednotlivé předměty a má ambice ve studiu pokračovat na střední škole. Školu si vybrala sama za podpory matky. Obor Kadeřník byl její volbou, protože matka má vlastní kadeřnictví a mohla by s ní pracovat a jednou by ho chtěla převzít

Její zájmy a koníčky jsou dlouhodobé a trvalé. Od dětství navštěvuje mažoretkový kroužek. Naplno a aktivně se věnuje dálkové cyklistice a dobře lyžuje. Po absolvování tanečního kursu je zdatnou a vášnivou tanečnicí. Velmi ráda navštěvuje divadelní a jiná kulturní představení.

Informátor č. 2

Nela 17 let, SOŠ, obor Kadeřník (3. Ročník)

Nela je od dětství cíleně přeucený levák, stejně jako oba její rodiče. Žije v úplné rodině, ale rodiče Nely spolu pouze bydlí. Společně žijí v rodinném domě, kde obývají jeho spodní část. Matka ve věku 38 let, absolventka SOU obor Prodavačka. Otec 40 let, SOU obor Elektrikář, v současné době řidič kamionu. Nela má sestru ve věku 6 let, která navštěvuje 1. Ročník základní školy.

Matka Nely pracuje jako prodavačka v obchodním centru. Pracuje na dvě směny, proto nedisponuje dostatkem času starat se ideálně o obě dívky. Otec jako řidič většinu času tráví na cestách a domů se vrací jen na dva víkendy v měsíci. Rodina společně tráví málo času. Rodiče mají společné finanční závazky a bydlí spolu v podstatě jen kvůli mladší dceři.

Nela byla od dětství silnější postavy a nebyla příliš pohybově nadaná. Ale to nezabránilo její vášni a od raného dětství projevovala lásku ke koním. V současné době je Nela velmi hezké děvče štíhlé postavy a snaží se být vždy upravená a čistá. Neužívá žádné návykové látky a snaží se dodržovat zdravý životní styl.

Po čas základní školní docházky byla Nela průměrnou žákyní, se kterou nebyly nikdy žádné komplikace. Ve škole byla velmi oblíbená učiteli i dětmi. Byla poměrně komunikativní a zúčastňovala se ráda mnoha aktivit. O oboru kadeřník snila již od dětství a byl pro ni jasnou a jedinou volbou. Na střední odborné škole se jí velmi líbí, splnil se jí sen

pracovat s vlasy. Teoretickou výuku zvládá bez větších problémů, jen učení odborných předmětů musí věnovat víc času. V budoucnosti by se svému oboru chtěla věnovat ve vlastním kadeřnictví, ale z finančních důvodů to zřejmě okamžitě nebude možné, ale plánuje práci jako řadový pracovník v jakémkoli oboru tak, aby si do budoucna zajistila finanční prostředky na vlastní kadeřnickou provozovnu.

Největší zálibou Nely od dětství jsou koně. Ve volném čase jezdí na kole a lyžuje. Žádný sport nedělá aktivně, pouze příležitostně. Na základní škole navštěvovala dramatický kroužek.

Informátor č. 3

Jana 18 let, SOU obor Kadeřník (3. Ročník)

Jana je levákem, ale nikdy tomu nepřikládala zvláštní důležitost. Brala to jako samozřejmou věc, stejně tak jako její rodina. Žila v neúplné rodině, pouze s otcem. Otec 42 let, vyučen v oboru zedník, nyní soukromě podniká. Matka od nich odešla, když bylo Janě osm let. O dceru nejvíce nemá zájem, což Jana poměrně těžce nese. Jana už rok ve společné domácnosti s otcem nežije. Bydlí se svým přítelem u jeho rodičů. Jana nemá žádné sourozence. Rodiče o Janu nikdy neprojevovali velký zájem a netrávili společný čas. Ani jeden z rodičů ji finančně nepodporuje. Jana má k dispozici finanční prostředky od svého přítele a jeho rodiny. V přítelově rodině je velmi oblíbená a cítí se tam doma.

Jana byla v dětství velmi hezká dívka štíhlé postavy. Byla veselá a roztomilé dítě, které mělo různé zájmy a bylo velmi činorodé. Po odchodu matky se zcela změnila a během času přibrala na váze. Přestala o svůj zevnějšek dbát, chodí poněkud neupravená a velmi skromně oblečená, včetně hodin odborného výcviku. Pravidelně kouří a příležitostně pije alkohol.

Na základní škole se studijně pohybovala v horším průměru třídy a někdy měla problémy s kázní. Děťmi byla velmi oblíbená. Pro obor Kadeřník se rozhodla sama, škola byla v místě bydliště a Jana nemusela dojíždět. Na střední odborné škole je jen proto, aby někde byla. Teoretická výuka ji nezajímá vůbec, na praktické výuce je to lepší. Pracovní plány do budoucna nemá žádné, brzy plánuje těhotenství.

Jana v dětství hrála aktivně fotbal a příležitostně se mu věnuje doposud. Byla spíše dítětem ulice, takže se věnovala zejména chlapeckým sportům jako je kopaná, hokej nebo

jízda na skateboardu. Nikdy se však ničemu nevěnovala naplno, přestože byla poměrně nadaná.

6.2 Kategorie

Procesem analýzy dat byl proveden rozbor jednotlivých kategorií včetně kódů s cílem nalezení shodných odpovědí na výzkumné otázky. Z důvodu zajištění kvality zdokumentování bylo použito přímých citací.

Kategorie č. 1:

Vliv rodiny a školy.

Do této kategorie byly sloučeny kódy s označením A – D: vnímání levorukosti, pomocná ruka, sankce, konzultace rodičů s pedagogy. Je zde zahrnut postoj k existenci levorukosti v rámci rodiny, předškolního a školního období. Kladné a záporné zkušenosti s reakcemi okolí a snaha řešit problémy dítěte leváka.

Kód A – vnímání levorukosti:

Leváctví v počátcích vnímala děvčata zcela rozdílně. Veronika nebyla násilně přeučována a nenese si z tohoto období v podstatě žádný významný negativní dopad. „... *táta je přeučenej levák a máma je pravačka, takže jsem levák asi po tátovi. Ten říkal, že přeučování pro něj nebylo dobrý, tak mě naštěstí nechali být levákem...*“ Během studia na základní škole nepociťovala Veronika žádné rozdíly, pouze sedávala vlevo. Rodiče Nely zřejmě bez zjevných komplikací. „...*mě to v té době bylo nějak jedno, když to říkali, tak měli asi pravdu...*“ Nela vnímá období základní školy více negativně. „...*než jsem si zvykla, bylo to náročný, měla jsem křeče do rukou...*“ Jana, jejíž rodiče praváci dané téma vůbec neřešili, v rodině, ani v rámci školy z počátku levorukost nevnímala. Nepozorovala ani rozdílnost proti okolí.

Kód B – pomocná ruka:

Pro Veroniku bylo samozřejmé, že byla vnímána a respektována ze strany rodičů i kantorů ve škole jako levák. Zejména rodiče jí vytvářeli podmínky, které ji příliš neomezovaly. „...*měla jsem pomůcky pro leváky a nikdo mě do ničeho nenutil...*“ Jana nenarážela z pohledu levorukosti na zásadní překážky ani doma, ani ve škole, ale také

nevnímala jakoukoli podporu, především ze strany rodičů. „...ani nevím, jestli rodiče tušili, že to může být nějaký rozdíl. Teda asi tušili, ale bylo jim to jedno...“ Nelu přeučovali rodiče a na tomto základě následně i škola a její původní orientace k leváctví nebyla respektována. „...Učitel ve škole moc nevěděl, co se mnou dělat, nutil mě stejně jako rodiče všechny činnosti dělat pravou rukou. Než jsem si zvykla, bylo to náročný. ...a byla jsem pomalejší než ostatní. Jelikož nás bylo ve třídě třicet dětí, nebyl čas se zabývat se jenom se mnou...“

Kód C – spolupráce rodičů s pedagogy:

Při nástupu do první třídy oznámili rodiče Veroniky škole, že je levákem, ale k další výrazné spolupráci na toto téma zřejmě nedošlo. Přesto škola akceptovala Veroniku jako leváka a v podstatě jí vycházela vstříc. Nela se učiteli ve škole jevila, vzhledem k přeučování v rodině, jako nejistý pravák a navenek nebyl důvod v oblasti levorukosti cokoli řešit. „...on vlastně ani nevěděl, že jsem levačka. A když jsem neměla vážnější problémy s učivem, nechali to postupně běžet. Neřekla jsi učiteli, že jsi levák? Ne, asi by mě to stejně k ničemu nebylo a ani jsem na to neměla odvahu.“ V případě Jany rodiče otázku leváctví svého dítěte v kontaktu se školou zcela vypustili, Jana se tím také příliš nezaobírala a škola ji tolerovala jako leváka. „...naši mě celkově moc neřešili...“

Kategorie č. 2:

Přeučování.

Do této kategorie byly shrnuty kódy s označením D – G: důslednost přeučování, škola, mimoškolní aktivity, psychický dopad. Kategorie se zaměřuje na vědomé či nevědomé přeučování leváka, na dopady přeučování v průběhu výuky na základní škole, omezení, nebo výhody při sportovních a dalších mimoškolních aktivitách a na možnou psychickou zátěž vyplývající z odlišnosti.

Kód D – důslednost přeučování

Veroniku vnímali rodiče odmalička jako levoruké dítě a k přeučování tedy v zásadě nedocházelo. „...Ze začátku si všímali, že беру většinu věcí do levý ruky, ale nechali mě. Nezasahovali do toho a spíš čekali, jak se to samo vyřeší...“ Pro Nelu bylo přeučování nastaveno striktně rodiči již od mala. V dalším vývoji působila navenek jako pravák a proces přeučování tak pokračoval i v rámci základní školy a dalších činností. „...Brala

jsem věci a předměty do levý ruky a rodiče mě nutili je přendávat do pravý. Dávali mi pastelky do pravý ruky, ať zkusím malovat pravou, že je to lepší. „...No oni jsou oba přeúčený leváci, tak to pro ně bylo asi normální, že mě musí taky přeúčit...“ V raném dětství Jana v podstatě nevnímala, že je trochu jiná než ostatní a levorukost jí příliš nezatěžovala. Cíleně přeučována nebyla, pomůcky pro leváky neznala a drobné obtíže v běžných činnostech brala jako samozřejmost „...Vše bylo asi tak, jak mělo bejt...“

Kód E – škola

Pro Veroniku byly z pohledu leváctví v průběhu základní školní docházky vytvořeny přijatelné podmínky. Díky komunikaci rodičů a školy měli učitelé potřebné informace a Veronika nebyla nucena se zásadně omezovat, ani přeučovat. „...Tempo jsem měla skoro stejný, jako ostatní. Musela jsem sedět vlevo, abysme si se spolužákem nedrkali a šlo to...“ Také Jana absolvovala základní školu bez výrazného tlaku ze strany kantorů a to navzdory skutečnosti, že její rodiče se školou na téma levorukosti nekomunikovali. „...Stíhala jsem ostatním asi úplně v pohodě...“ Naopak pro Nelu nastávaly ve škole komplikace vzniklé přeučováním v rodině a jeho pokračováním v rámci výuky a učení. V důsledku nepřirozených činností pro leváka docházelo k tlaku na její psychiku. „...Měla jsem křeče do rukou, bolelo mě za krkem a byla jsem pomalejší než ostatní...“

Ani jedna z tázaných dívek nezaznamenala v průběhu základní školní docházky jakýkoli individuální přístup ze strany kantorů, ani v případě, kdy byl učitel levák. Pro přeučovanou Nelu navíc nastávaly momenty nejistoty. „...Potřebovala jsem to asi pořádně ukázat a vysvětlit. Když to po mě chtěli i učitelé, tak mi mohli určitě pomoci...“

Kód F – mimoškolní aktivity

Veronika se ve volném čase od mládí věnovala pohybovým aktivitám, zejména ve spojení s tancem. V případě nácviku vystupování mažoretek se levorukost v kolektivním pojetí projevovala negativně. „...tak jsem hůlkou točila levou rukou a šlo mi to dobře. Ale pozdějc, když už jsme museli točit hůlkou všichni dohromady a stejně, tak už sem musela mít hůlku v pravé ruce. To byl problém, ...trvalo mi to mnohem dýl než ostatním...“ Pro Nelu neznamenal levorukost v rámci mimoškolních aktivit významné omezení. Počáteční odlišnost doplněním schopností přetvořila v podstatě ve výhodu. „...Když sem se učila jezdit na koni, tak sem na něj musela nastupovat z druhý strany.... Ted' už mi to je jedno, umím nasedat z obou stran, což zas neumí každej...“ Jana, ve svém zaměření spíše na chlapecké sporty, vnímala své leváctví v podstatě jako výhodu. „...Od mala hraju fotbal...“

když vykopávám, nebo střílím, tak levou nohou mi to jde líp. No a levák se v družstvu hodí a to je moje výhoda...“ V mimoškolních aktivitách, tedy zejména v oblasti sportu a tance, nevyplývají pro respondenty zásadní omezení, či překážky. Naopak levorukost bývá mnohdy výhodou.

Kód G – psychický dopad

Dopad důsledků levorukosti na psychiku respondentů je rozdílný v závislosti na míře přeučování a konkrétních podmínkách v praktických činnostech. Nejvýraznější změny zaznamenala Nela a to v důsledku přeučování již od raného dětství. „...*Na výtvarku a rýsování jsem se vůbec netěšila, měla jsem strach, že to zase pokazím. Dost mě švalo, že občas nestíhám a to pociťuju někdy i dneska...*“ Veronika ani Jana cíleně přeučovány nebyly a v dětství v podstatě nevnímali negativně svoji odlišnost od praváků. U Veroniky dochází k tlaku na psychiku paradoxně až ve chvíli, kdy je vedena v praxi dle metodiky jako levák. „...*Dva roky mi nikdo nic jiného než pravákům neukázal. ...Teď ve třetíku přišla jiná mistrová a začala mě učit správně, jako leváka. ...Všechno je najednou jinak, nedokážu zákaznici správně ostříhat. ... Někdy jsem z toho unavená, dřív mi totiž všechny práce šly docela dobře...*“ Jana, které nebyla z pohledu levorukosti nikdy věnována přílišná pozornost, psychické následky z minulosti neregistruje. V praktických kadeřnických činnostech však vnímá jistý deficit.

Kategorie č. 3:

Komplikace v odborné praxi

Do této kategorie byly shrnuty kódy s označením H – K: volba profese, teorie v praxi, nástroje a postupy, limit v profesním růstu

Kód H – volba profese

Volba studia oboru kadeřník a zřejmě i budoucí profese u Veroniky byla dána zejména faktem, že její matka v dané profesi podniká. Prostředí a podmínky kadeřnictví pro ní byly samozřejmostí. „...*Protože máma je kadeřnice a od mala jsem za ní do kadeřnictví chodila. Líbilo se mi tam, krásně to tam vonělo...*“ Nela si zvolila daný učební obor na základě cíle, o kterém si snila od dětství, ale nikdo z rodiny v oboru nepracuje a není si jistá, zda se jí podaří cíl splnit. „...*Byl to vždycky můj sen. V dětství jsem česala panenky, vymyšlela jim různé účesy. ... Určitě bych chtěla mít vlastní kadeřnictví. Ale na to nemám*

peníze, tak nevím, jak bych to udělala. Asi budu muset jít dělat někam do fabriky...“ Pro Janu byl obor kadeřník zcela náhodnou volbou budoucí profese. Bez významného zájmu rodičů byl důvodem fakt, že sídlo školy je v místě bydliště. Roli sehrála zřejmě i absence povinnosti absolvování přijímacích zkoušek. „...*Obor kadeřník byl v našem městě, takže jsem nemusela dojíždět. ... hlavně ať to moc nestojí a můžu se co nejdřív starat sama o sebe...“*

Kód I – teorie v praxi

Přeucený levák Nela pokyny a znalosti nabyté v teoretické výuce využívá v praxi tak jako ostatní pravoručí spolužáci. Některé úkony jsou ovšem pro ni obtížnější. „...*když stříhám, tak pravou půlku vlasů zákaznice stříhám bez problémů. S levou si nevím moc rady. Nevím, jestli mám u zákaznice stát zepředu nebo zezadu. Směrem od obličeje zákaznice mi to jde líp, ale mám pocit, že jí ohrožuju nůžkami i hřebenem před obličejem...“* Veronika ač levák doposud prováděla všechny úkony dle pokynů kantora jako pravák. V třetím ročníku došlo ke změně odborné mistrové, která Veroniku vede odborně jako leváka, což po dvou letech běžné pravácké praxe působí kontraproduktivně. „...*Ale už to pro mě je velkej problém, najednou se mi zdá, že neumím vůbec nic. Nastal pro mě zmatek, nevím jak se mám jako levák správně postavit k zákaznici. ...mě to nikdo od prváku neukázal, ani nevysvětlil správně, tak už se to jinak učit nechci...“* Přizpůsobivá Jana převádí teoretické potupy do praxe dle pokynů odborné mistrové v režimu praváka. Tato skutečnost se zřejmě odráží na rychlosti a kvalitě její práce. „...*Dělám všechny postupy, tak jak nám ukazují všem společně. Moc mi to nejde, nevím jak držet nůžky, hřeben, jak chytit vlasy, abych je mohla ustříhnout. Zatím mě mistrová moc k ničemu nepouští...“*

Kód J – nástroje a postupy

Všechna oslovená děvčata vědí o možnosti nákupu a používání dostatečného sortimentu pracovních nástrojů a pomůcek pro leváky. Jana se sice snaží pracovat s nástroji pro leváky, zato však stále podle teoretické přípravy určené pravorukým studentům a není si jistá kvalitou svých výkonů. „...*Vybavení mám koupené a používám ho, ale nic jiného než praváky mě mistrová neučila a jiné způsoby práce mi neukázala. Takže vlastně nevím, jestli všechny úkony dělám dobře, nebo ne...“* Nela nepoužívá nástroje určené pravákům. „...*O mně nikdo neví, že jsem přeucený levák, takže to nikdo neřeší a učím se to stejně jako ostatní...“* Veronika má potřebné nástroje a pomůcky pro leváky, v průběhu třetího ročníku se za pomoci mistrové snaží pracovat jako levák, ale v konečném důsledku jí

změna nepřináší pozitivní efekt. „...Mám pomůcky, které jsou asi běžně dostupné. Nůžky, nůžky efiláční a břitvu. ...Spíš bych potřebovala, aby mě to někdo od začátku učil pořádně, jako leváka...“

Kód K – limit v profesním růstu

Nedílnou součástí náplně oboru kadeřník je aktivní účast na různých odborných kadeřnických soutěžích. Zmíněné soutěžní akce probíhají jednak v rovině odborných kadeřnických učilišť a následně také jako veřejné profesní soutěže. Účast a především případné úspěchy mohou mít výrazný vliv na odborný růst a uplatnění studenta do budoucna. Každá z respondentek se již v rámci praktické výuky účastnila nějaké odborné kadeřnické soutěže. Nela jako „pravák“ nemá se soutěžením problém, pouze se cítí být pomalejší. „...soutěže mám moc ráda, s paní mistrovou připravíme vždycky nějaký zajímavý účesy, jen mám někdy problém s časem...“ Veroniku dokáže motivovat i maminka, ale v soutěžení je limitována tím, že se pokouší pracovat reálně jako levák. „...na soutěž mě mamka dokáže postrčit a poradit, jenomže se teď cítím taková neohrabaná. Snad se to zlepší – docela by mě to asi bavilo...“ Jana odborné přípravě v podobě soutěží přílišný význam nedává. Není si jistá ani tím, zda se kadeřnické profesi bude v budoucnu věnovat. „...soutěže mě moc neberou. Zaprvé jsem pomalejší a né tak precizní jak je potřeba a pak stejně nevím, k čemu mi to bude v práci...“

Kategorie č. 4:

Přístup a možnosti pedagoga

Do této kategorie byly zařazeny kódy s označením L – N: individuální přístup, dostupnost metodiky, provozně dispoziční omezení

Kód L – individuální přístup

Veronika prochází v současném období, díky snaze nové mistrové odborného výcviku, procesem návratu k levorukosti dle pracovních postupů vhodných právě pro leváky. Sama cítí, že tato cesta měla být nastoupena mnohem dříve. Někdy mívá pocit marnosti, ale snaží se využít osobního přístupu a pomoci kantora. „...Měli se nám věnovat hlavně jinak a ne nás to učit všechny stejně. Ted' to mistrová zkouší jinak, je to někdy hustý a únavný. Stejně jí ale děkuju, třeba to v budoucnu k něčemu bude...“ Nela ani Jana nezaznamenaly v minulost, ani v současné výuce nějaký osobní přístup a individuální zájem kantora o

pomoc. Nela je v podstatě z pohledu praxe pravákem. „...nevím proč – jsem přece jako pravák...“ Jana nepředpokládá individuální přístup kantorů, ale odborné informace pro leváky by přivítala. „...Ani to asi není nutný, spíš by se mohlo ukázat všem, jak by to mohli dělat leváci. Nebo aspoň informovat, kde to můžeme zjistit...“

Kód M – provozně dispoziční omezení

Provozovny kadeřnictví a stejně tak i prostory pro praktickou výuku kadeřníků jsou dispozičně řešeny dle daných pravidel a zvyklostí. Pracovní pomůcky a potřebné náčiní včetně podmínek jejich uložení jsou principiálně uzpůsobeny pro práci dominantní pravou rukou. Nela z pozice praváka nevnímá tento moment vůbec. Veronika si upravuje pracovní podmínky přesunem pomůcek a za pomoci mistrové. „...pomůcky si posunu tak, abych je měla po levé ruce. Mistrová mi tak poradila jak líp používat pojízdnou pracovní plochu...“ Pro Janu nepřináší rozvržení pracovních ploch a pomůcek zásadní problém, i když z počátku si nebyla zcela jistá správností svých úkonů. „...Nejdřív jsem měla pocit, že si mám zákaznici otočit... Ted' si dám náradí a materiál na mobilní stůl na potřebnou stranu a je to...“ Případné dispoziční podmínky nevyhovující zcela práci leváka řeší děvčata dle potřeby zejména mobilní pracovní plochou. Řešení pracovního prostoru a jeho uspořádání nevnímají respondenti jako výrazný problém.

Kód N – dostupnost metodiky

Jana nepředpokládá individuální přístup kantorů, ale přivítala by dostupnost výukových materiálů určených levákům v praxi. „...Potřebovala bych spíš nějakou příručku, nebo video, kde by mi někdo ukázal, správné postupy. ...Už jsem hledala, ale třeba na střihání skoro žádný videa nejsou...“ Veronika cítí nedostatek v tom, že mohla být vedena k pracovním kadeřnickým úkonům metodicky správně jako levák již od počátku odborné výuky. Konkrétní odborný materiál pro pracovní postupy leváka doposud nezaregistrovala. „...Kdyby se mi někdo trochu věnoval od prváku, kde mám stát a tak, když jsem levák... Ani jsem nikde neslyšela a o nějaké knížce, nebo učebnici pro leváky, jako kadeřníky...“ Nela, z důvodu, že pracuje jako pravák, tuto otázku neřeší.

6.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Shrnutím všech analyzovaných dat a popsaných výsledků výzkumu byly stanoveny podklady pro závěry odpovídající stanoveným cílům.

Vnímání laterality a leváctví v oblasti specifických pracovních činností má velice individuální charakter. Každá ze sledovaných studentek si nese jiné zkušenosti s leváctvím a jiné důsledky přeučování ji ovlivňují v dalších obdobích.

6.3.1 Vytvoření struktur a příběhu

Cílem vytvoření kostry analytického příběhu bylo dospět k základnímu příběhu, který zahrnuje obsah kategorií a vazby mezi nimi. Všechna významná data byla sloučena do jedné linie pro každého respondenta.

Informátorka č. 1

Veronika jako vyhraněný levák, pocházející z prostředí přístupného leváctví ve všech jeho aspektech pocítuje vliv a dopady své levorukosti v podstatě pozitivně. Pracovní náčiní a pomůcky pro leváky má k dispozici, chce a umí je používat. Má předpoklady pro kvalitní odborný růst, mimo jiné i díky vývoji podmínek v odborné praxi. Vzhledem k možnostem odborného uplatnění v rámci rodinné firmy je pravděpodobné její kvalitní uplatnění ve zvoleném oboru. Negativní projevy rozdílů mezi praváky a leváky při úkonech v rámci odborného výcviku nastaly zejména z důvodu neexistence konkrétních pracovních postupů pro leváky.

Informátorka č. 2

Nela, která je striktně přeučovaný levák. Je ovlivněna rodinným prostředím a souběžně školními podmínkami tak, že se prezentuje na venek jako pravák. Pro standardní pracovní výuku odbornosti kadeřníka je v podstatě připravena bez zásadních omezení. Důsledky striktního přeučení se zřejmě odrážejí na celkové psychické pohodě, zejména v případě složitějších pracovních úkonů. Její snaha a zakořeněný zájem o profesi jí v budoucnosti zřejmě dovedou k provozování kadeřnictví. Její případný profesní růst by však mohl být ovlivněn důsledky přeučování. Pracovní pomůcky a náčiní určené pro leváky logicky nepoužívá a z pohledu praváka nevnímá žádný nedostatek metodiky či odborných postupů.

Informátorka č. 3

Jana je levák, kterého v minulosti ovlivnily okolní podmínky pouze nevědomě. Rodina jí celkově nevěnovala příliš pozornosti, včetně oblasti laterality. Levákem je nadále, ale v případě odborné praxe provádí úkony zpravidla jako pravák. Komplikace vyplývající z neobratnosti pravé ruky mají dopad do kvality a rychlosti pracovních úkonů.

K případné budoucí profesi kadeřník si doposud nevytvořila výrazně kladný vztah a výhledově žádný profesní růst neočekává. V případě Jany má na daný stav vliv také absence metodiky pro leváky a vhodný osobní přístup odborných pracovníků v praktické přípravě.

Shrnutím zpracovaných dat získaných od respondentů v rámci rozhovorů a zúčastněným pozorováním lze konstatovat, že výchovné působení rodiny i školy ve vztahu k levorukosti může mít dopady do praktických výsledků v oboru kadeřník a následně v dané profesi. V případě kdy je jedinec cíleně přeučován může dojít k jistému omezení obratnosti a následně i možnosti profesního růstu. V oblasti pracovních nástrojů a náčiní pro leváky je zřejmé, že tyto k dispozici studentům oboru kadeřník jsou a to v dostatečném sortimentu. Je však na každém jednotlivci, zda si je obstará a po té skutečně účelně využívá. Pro levoruké budoucí kadeřníky je významným nedostatek, či absence dostupné metodiky, případně odborných učebnic pro praktické postupy studentů - leváků v daném oboru. Souběžně s požadavkem na zmíněnou metodiku vyvstává potřeba kvalitního osobního přístupu k levákovi v případě potřeby.

7 ZÁVĚR A DISKUZE

Hlavním cílem bakalářské práce bylo doplnit informace v oblasti leváctví, jeho vývoje a pomoci při řešení specifických problémů při odborné praxi studentů.

Teoretickou částí práce byly na podkladě odborných zdrojů popsány hlavní pojmy v oblasti laterality, zásady diagnostikování, příčiny a následky potlačovaného leváctví, včetně obecných problémů leváků v praktickém životě.

V praktické části byl stanoven cíl výzkumu, k jehož dosažení bylo užito kvantitativních analytických metod na základě pozorování a rozhovorů s aktéry zkoumaného souboru. Pozornost byla zaměřena zejména k oblasti rodinných a školních podmínek z pohledu leváka, přeučování, dopadům do praktické výuky odborných předmětů a možnosti metodické pomoci levákům v odborné praxi oboru kadeřník.

Z realizovaného výzkumu vyplývá, že se působení rodinného prostředí a podmínek studia na základní škole z pohledu levorukosti žáka odráží v následné výuce odborné praxe. Zvládnutí profese kadeřník v rámci studijního oboru vyžaduje zvládnutí nejen učiva v rozsahu potřebné teorie, ale v konečném důsledku především profesionální osvojení praktických činností a odborných úkonů. Student oboru kadeřník musí v průběhu odborné praxe zvládnout množství specifických činností rozdílně náročných pro praváka či pro leváka. V tomto ohledu má význam případné přeučování dítěte v rodině a následně ve škole.

Provedený výzkum vypovídá o tom, že přeučený levák může mít v počátečních fázích odborné přípravy jistou výhodu. Naopak pro jeho budoucí profesní růst například v oblasti soutěžního kadeřnictví bude zřejmě jako původní levák limitován. Levoruký student, nezatížený přeučením, má jistě potenciál pro další odborné zdokonalování, je ale podmíněn dostupností odborné metodiky pro kantory leváků a možnostmi individuálního přístupu.

V dnešní době, kdy levorukost již není vnímána striktně jako deficit, kdy rodina i odborní pedagogové většinou chápou možné problémy leváctví, kdy studenti odborných předmětů mají možnost využití pracovních pomůcek pro leváky a činí tak, chybí na základě provedeného výzkumu dostatečná kvalitní metodika pro výuku odborných činností leváků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BLATNÝ, L. a FABIÁNKOVÁ, B. *Prvopočáteční čtení a psaní*. Brno: UJEP, 1981.
- DRNKOVÁ, Z. a SYLLABOVÁ, R. *Záhada leváctví a praváctví*. Praha: Avicenum, 1983. ISBN 80-201-0113-6.
- HEALEY, J. M. *Leváci a jejich výchova*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-701-9.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 196. ISBN 80-7367-040-2
- KŘIŠŤANOVÁ, L. *Diagnostika laterality a metodika psaní levou rukou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-914-8.
- MATĚJČEK, Z. a ŽLAB, Z. *Zkouška laterality*. Bratislava, 1972.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- POLÍVKA, L., KOMENDOVÁ, H., PECH, V., VALÁŠEK, J. *Technologie I pro učební obor kadeřník*. Informatorium, 1995. ISBN 978-80-7333-079-8
- POLÍVKA, L., KOMENDOVÁ, H., PECH, V., VALÁŠEK, J. *Technologie II pro učební obor kadeřník*. Informatorium, 1995. ISBN 978-80-7333-082-8
- SOVÁK, M. *Metodika výchovy leváků*. Praha: SPN, 1966. ISBN 14-037-66
- SOVÁK, M.: *Výchova koktavého dítěte doma i ve škole*. Praha, SPN, 1988.
- SOVÁK, M.: *Výchova leváků v rodině*. Praha, SPN, 1979. ISBN 14472-79.
- SOVÁK, M.: *Výchovné problémy leváctví*. Praha, SPN, 1960.
- STRAUSS, A. a CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno a Boskovice : Sdružení podané ruce a nakladatelství Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- SYNEK, F.: *Záhady levorukosti*. Praha, Horizont, 1991. ISBN 40-013-91.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VAŘEKA, I. a ŠIŠKA, E. *Lateralita – interdisciplinární problém*. In Československá psychologie. Praha: ACADEMIA, 2005. ISSN 0009-062X.

VODIČKA, I.: Nechte leváky drápat. Praha, Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-479-3.

ZELINKOVÁ, O.: Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program. Praha, Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X. 88

ZELINKOVÁ, O.: Poruchy učení. Praha, Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.

ZOCHE, H. J. *Vidím svět i z druhé strany: Mimořádné schopnosti leváků*. Ikar, 2002. ISBN 80-249-0647-3.

INTERNETOVÉ ZDROJE

VODIČKA, I. Levák a pracovní nástroje. Levactvi.cz. [online]. [cit. 2014-010-13]. Dostupné z <http://www.levactvi.cz/levak-a-pracovni-nastroje/>

VODIČKA, I. Omyly a mýty o levácích. Levactvi.cz. [online]. [cit. 2014-010-13]. Dostupné z <http://www.levactvi.cz/omyly-a-myty-o-levacich/>

SYNEK, F. Levorukost. Archart.cz. [online]. [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.archart.cz/levorukost/vyroci.htm>

KUDLÁČKOVÁ, M. Pravá a levá. Otec a matka. Proč to nikdy nemůže být jedno. [online]. [cit. 2014-10-12]. Dostupné z: <http://www.popelky.cz/spolecnost/prava-a-leva-otec-a-matka-proc-to-nikdy-nemuze-byt-jedno.html>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Pero s držákem pro leváky

Obrázek 2 Školní pravítka pro leváky

Obrázek 3 Kadeřnické nůžky pro leváky

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Postupné práce s daty

Tabulka 2 Výsledky kódování, kategorie

SEZNAM PŘÍLOH

- A Souhrn otázek pro realizaci rozhovoru
- B Textový přepis záznamu rozhovorů

PŘÍLOHA A

Souhrn otázek pro realizaci rozhovorů

Odkdy jsi vnímala, že jsi levákem?

Všíkala sis rozdílů mezi tebou a ostatními dětmi?

Vychovávali tě v rodině přirozeně jako leváka?

Přeučoval tě někdo – kdo?

Měla jsi pomalejší tempo nebo jsi stíhala ostatním?

Měla jsi ve škole podmínky pro svoji přirozenost nebo jsi cítila omezení? (učitel, spolužáci)

Spolupracovala škola s rodiči?

Používala jsi pomůcky pro leváky?

Kolik učitelů se ti jako levákovi kdy individuálně věnovalo?

Zaznamenala jsi z pohledu leváka nějaké nevýhody, nebo naopak výhody při aktivitách ve volném čase - například při sportu, ve výtvarných, nebo hudebních kroužcích?

Proč sis zvolila obor kadeřník?

Uvědomila sis problémy, které by pro tebe v oboru kadeřník z pohledu levorukosti mohly nastat?

Vnímala jsi v průběhu studia narůstající komplikace z pohledu leváka?

Řešili učitelé na odborném výcviku to, že jsi levák nebo tě učili stejně jako praváky?

Máš pro svůj obor všechny pomůcky určené pro leváky?

Chybí ti nějaké nářadí, které není pro leváky dostupné?

Musí se ti věnovat učitel odb. vyc. víc než pravákovi?

Obsahuje i teorie ve škole učivo pro leváky?

Vnímáš už v současné době nějaké zdravotní problémy? (záda, ruce, nohy.....)

PŘÍLOHA B

Textový přepis záznamu rozhovorů

1. Veronika 17 let, 3. ročník

2. Nela 18 let, 3. ročník

3. Jana 18 let, 3. Ročník

Odkdy jsi vnímala, že jsi levákem?

1. Od té doby, co jsem brala tužky a pastelky do levé ruky a rodiče o tom začali mluvit. Neviděla a nevnímala jsem, že rodiče drží tužku v pravé ruce. **Rodiče jsou praváci nebo leváci?** Táta je přeúčenej levák a máma je pravačka, takže jsem levák asi po tátovi. Ten říkal, že přeúčování pro něj nebylo dobrý, tak mě naštěstí nechali být levákem.

2. Brala jsem věci a předměty do levý ruky a rodiče mě nutili je přendávat do pravý. Dávali mi pastelky do pravý ruky, ať zkusím malovat pravou, že je to lepší. **Rodiče jsou praváci?** No oni jsou oba přeúčenej leváci, tak to pro ně bylo asi normální, že mě musí taky přeúčit. **Vadilo ti to?** Né, tak mě to v té době bylo nějak jedno, když to říkali, tak měli asi pravdu.

3. Nevnímala jsem to, plynulo ta jako samozřejmost a nikdo mě na to neupozorňoval.

Všíkala sis rozdílů mezi tebou a ostatními dětmi?

1. Ani ne, jen když jsem seděla ve školní lavici vpravo, tak se mi soused pletl, neměla jsem potřebnej prostor. **A v jakékoli jiné činnosti mimo školu, tam také rozdíly nebyly?** Když jsem začala chodit na mažoretky, tak jsem hůlkou točila levou rukou a šlo mi to dobře. Ale pozdějc, když už jsme museli točit hůlkou všichni dohromady a stejně, tak už sem musela mít hůlku v pravé ruce. To byl problém, ze začátku mi to vůbec nešlo a vypadalo to, že s mažoretkama budu muset skončit. **Jak to nakonec dopadlo?** Naštěstí dobře, naučila jsem se to, ale trvalo mi to mnohem dýl než ostatním.

2. Všíkala, byla jsem pomalejší v psaní a čtení, ale nevěděla jsem proč. Přendávala jsem si tužku z jedny ruky do druhý a nešlo mi to pořádně ani jednou rukou. **Snažili se ti rodiče**

nebo škola být nějak nápomocni? Naši ne, ani jsem to s nima moc neřešila. Tak když to zvládli oni, tak sem musela taky.

3. Ne, žádný rozdíl jsem nepozorovala.

Vychovávali tě v rodině přirozeně jako leváka?

1. Ze začátku si všímali, že беру pomůcky do levý ruky, ale nechali mě. Nezasahovali do toho a spíš čekali, jak se to samo vyřeší. **Takže jsi zůstala levákem?** Jo, asi dvakrát jsem to zkoušela brát tužku do pravý, ale to mi fakt nešlo, takže sem zůstala u levé.

2. Ne, přeučovali mě na pravou ruku. Nutili mě psát, malovat i stříhat pravou rukou, ale mně se moc dobře nedařilo. **Proč myslíš, že pro rodiče bylo tak důležité, abys byla pravák?** Protože voni jsou taky přečený, tak abych asi nevybočovala. **Řeklas jim, že se nechceš přeučovat?** Ne to ne, u nás se moc nediskutovalo a hlavně jsem jim věřila, že to tak má bejt. Tak když i ostatní děti ve škole byli praváci, tak sem byla ráda, že budu jako oni.

3. Jo, ale nikdo to moc neřešil, jestli jsem levák nebo pravák. Prostě co jsem byla, to jsem byla. Ani nevím, jestli rodiče tušili, že to může být nějaký rozdíl. Teda asi tušili, ale bylo jim to jedno. **Rodiče jsou praváci nebo leváci?** Ježiš to ani nevím.

Přeučoval tě někdo – kdo?

1. Ne nikdo mě nepřeučoval.

2. Přeučovali mě rodiče a rodina a pak v podstatě i škola.

3. Ne.

Měla jsi pomalejší tempo nebo jsi stíhala ostatním?

1. Tempo jsem měla skoro stejný, jako ostatní. Musela jsem sedět vlevo, abysme si se spolužákem neдрkali a šlo to. Díky postupnému pomalému tempu učení psaní jsem si zvykla a neměla jsem problémy. **Tolerovali učitelé, že jsi pomalejší?** Brali nás všechny stejně, dyť sme se to teprve učili. Tak na to ani nijak nekoukali, že sem byla ze začátku trochu pomalejší.

2. Ano, měla. Než sem si srovnala sešit do správné polohy, abych si nestínila. Někdy mě i bolela ruka, jak sem psala křečovitě. Při kreslení jsem si obrázky rukou rozmazávala. **Učitelé si toho nevšíмали?** Mě přide, že se mnou nijak zvlášť nezabývali, nebo už si to nepamatuju. Na výtvarku a rýsování jsem se vůbec netěšila, měla jsem strach, že to zase pokazím. Dost mě štvalo, že občas nestíhám a to cítuju někdy i dneska.

3. Stíhala jsem ostatním asi úplně v pohodě.

Měla jsi ve škole podmínky pro svoji přirozenost nebo jsi cítila omezení? (učitel, spolužáci)

1. Ve škole jsem měla asi přirozené podmínky, měla jsem pomůcky pro leváky a nikdo mě do ničeho nenutil.

2. Učitel ve škole moc nevěděl co se mnou dělat, nutil mě stejně, jako rodiče všechny činnosti dělat pravou rukou. Než jsem si zvykla, bylo to náročné. Měla jsem křeče do rukou, bolelo mě za krkem a byla jsem pomalejší než ostatní. Jelikož nás bylo ve třídě třicet dětí, neměl čas se zabývat jenom se mnou. Vztah se spolužákama byl dobrý, děti tohle asi fakt neřešily.

3. Vše bylo asi tak, jak mělo být, nad tím sem nikdy ani nijak nepřemýšlela.

Spolupracovala škola s rodiči?

1. Rodiče při nástupu do první třídy školy oznámili, že jsem levák. Pak už se to myslím neřešilo. **Mohla by ses zeptat doma, jak to tehdy bylo?** *Odpověď druhý den:* Mamka říkala, že řekli, že sem levák. A i když mi to ze začátku tolik nešlo, tak naši školu nekontaktovali a ani škola je ne. Vypadá to, že mamka už si to taky moc nepamatuje.

2. Rodiče se školou, pokud vím, nic neřešili. Škola s nima taky ne. Učitel mě přeučoval asi proto, že viděl moji nerozhodnost, kterou rukou psát. On vlastně ani nevěděl, že jsem levačka. A když jsem neměla vážnější problémy s učivem, nechali to postupně běžet. **Neřekla jsi učitel, že jsi levák?** Ne, asi by mě to stejně k ničemu nebylo a ani sem na to neměla odvahy.

3. Ne škola s rodiči nijak nespolupracovala. **Mluvili jste někdy doma s rodiči o tom, že jsi levák?** Ne. Naši mě celkově moc neřešili.

Používala jsi pomůcky pro leváky?

1. Používala jsem tužky, pastelky, nůžky a ořezávátko pro leváky.
2. Nikdy jsem žádné pomůcky pro leváky neměla, když sem byla přeučena na pravou ruku.
3. Ne, ani jsem nevěděla, že nějaké pomůcky existují. Všechno jsem se naučila s normálními pomůckami. Jen mi celkem dost vadilo, že jsem si pořád rozmazávala to, co jsem napsala. Měla jsem od toho vždy celou ruku modrou, ale naštěstí jsem časem našla tužku, která mi vyhovuje a nerozmazává se. Používám ji doteď.

Kolik učitelů se ti jako levákovi kdy individuálně věnovalo?

1. Žádný.
2. Nikdy nikdo, pouze co se týče přeučování. Někdy mi to ale celkem vadilo. V určitých situacích jsem někdy pomoc potřebovala. **V jakých?** Když sem nevěděla jakou rukou psát, malovat, stříhat. Potřebovala jsem to asi pořádně ukázat a vysvětlit. Když to po mě chtěli i učitelé, tak mi mohli určitě pomoci. A hlavně sem asi potřebovala slyšet, že všechno dělám dobře a že se mi daří.
3. Myslím, že nikdo.

Zaznamenala jsi z pohledu leváka nějaké nevýhody, nebo naopak výhody při aktivitách ve volném čase - například při sportu, ve výtvarných, nebo hudebních kroužcích?

1. Nevýhodu sem měla v mažoretkách, ale to už sem říkala. Ale zase pozdějc, když už sem hůlkou točila v pravý ruce, tak mi to šlo jako jedný z nejlepších. Vždycky sem byla v první řadě, mezi nejlepšíma. Dobře si pamatuju choreografie, mam dobrej rytmus a hlavně si pamatuju kam mam jít a na kterou stranu se točit, to mi nikdy nedělalo problémy. Když teď chodím do tanečních tak mi to taky jde dobře, ale to je asi tím, že mam základy z mažor.
2. Když sem se učila jezdit na koni, tak sem na něj musela nastupovat z druhý strany než ostatní holky. Teď už mi to je jedno, umím nasedat z obou stran, což zas neumí každěj. A to samý je s kolem.

3. Od mala hraju fotbal a tam asi žádný rozdíl nejsou. Když vykopávám, nebo střílím, tak levou nohou mi to jde líp. No a levák se v družstvu hodí a to je moje výhoda. Kluci co s nima hraju levou většinou moc neumějí, kopou jenom pravou. Tak mi závidějí, že si to dávám jak chci. Při hokeji to je horší, protože nemám hokejku pro leváky, tak tou normální to není tak lehký.

Proč sis zvolila obor kadeřník?

1. Protože máma je kadeřnice a od mala jsem za ní do kadeřnictví chodila. Líbilo se mi tam, krásně to tam vonělo. Ráda jsem poslouchala, jak si mamka se zákaznicemi povídají. Když jsem byla starší, tak jsem mamce někdy i pomáhala. Třeba jsem myla zákaznicím vlasy. **Přemýšlela jsi i nad nějakým jiným oborem?** Ještě jsem přemýšlela nad kosmetičkou, ale mamka říkala, když má salón, tak ať ho jednou můžu převzít po ní. **Ty jsi od dětství tancovala v mažoretkách, nechtěla ses tanci věnovat dál, třeba na konzervatoři?** To mě napadlo, ale na to sem neměla ve škole známky. A naši by mě někam daleko na intr stejně nepustili.

2. Byl to vždycky můj sen. V dětství jsem česala panenky, vymyšlela jim různé účesy. Barvila jsem jim vlasy rtěnkou a stříhala je. Sháněla jsem si různé časopisy s obrázky účesů, i když v té době se jich moc sehnat nedalo. **Máš ve svém oboru nějaké plány do budoucna?** Určitě bych chtěla mít vlastní kadeřnictví. Ale na to nemám peníze, tak nevím, jak bych to udělala. Asi budu muset jít dělat někam do fabriky. Pokusím se ušetřit si peníze na to, abych si kadeřnictví mohla otevřít pozdějc. **Nezkoušela ses jít zeptat do nějakého kadeřnictví, jestli by tě nezaměstnali?** Byla sem se zeptat ve dvou kadeřnictvích u nás ve městě, ale nikde mi nedali žádnou naději. Nikde dál sem se neptala, nechci nikam dojíždět.

3. Protože mě nic jiného nenapadlo. S tátou jsme o tom moc nemluvili, bylo mu to jedno, hlavně ať to moc nestojí a můžu se co nejdřív starat sama o sebe. Obor kadeřník byl v našem městě, takže jsem nemusela dojíždět. Ani se tam nedělali přijímací zkoušky, takže bylo rozhodnuto. **Co plánuješ po ukončení SOU?** Vůbec nevím, žiju s přítelem, takže se budeme muset ještě dohodnout, co dál. Pracovní plány do budoucna nemám, když nám to půjde, tak budu chtít miminko.

Uvědomila sis problémy, které by pro tebe v oboru kadeřník z pohledu levorukosti mohly nastat?

1. Ne, nepřipadalo mi, že bych mohla mít nějaký problémy v tomhle oboru. Ani jsme o tom s mamkou nemluvili a nepřemejšlely. Věděli jsme, že existuje kadeřnické náčiní pro leváky, takže by vlastně žádné problémy neměly nastat.

2. Ne, jen jsem se trochu bála, abych nebyla pomalejší než ostatní, protože když jsem si zkoušela různé účesy, tak někdy nevím do které ruky si co vzít a trvá mi to dýl, než bych chtěla a myslím, že jsem trochu neohrabaná.

3. Nad tím jsem vůbec nepřemejšlela.

Vnímala jsi v průběhu studia narůstající komplikace z pohledu leváka?

1. Komplikace jsem vnímala a stále vnímám u stříhání a foukání. Nevím, jak mám správně stát u zákaznice a ze které strany začít postupné úkony dělat. Když stříhám, naberu si pramen vlasů a chci ho ustříhnout, tak na něj ani nevidím, mám ho schovaný za prsty.

Ukázala ti mistrová, jak to správně udělat? Ona je pravačka, takže se mi to sice pokoušela ukázat pro mě jinak, ale myslím, že sama neví jak. Ona to neumí jako levák.

Jak to tedy řešíte? Snažím se to tak nějak dělat, aby se mi dařilo vlasy ostříhat. Nedělám to pokaždý stejně a výsledný střih vlasů asi není takový, jaký by měl být. **Nemohla by ti pomoci maminka, když je kadeřnice?** Mamka je pravačka, takže taky moc ne. Já bych mohla bejt i u ní na praxi, ale to nechci, chci se naučit taky něco jiného a taky chci bejt s holkama. Jo a taky mi trochu nejdřív vadilo, že všechny pomůcky a nářadí jsou tak nějak nešikovně položené, jako na druhý straně. Nová mistrová mi to teď ve třetíáku pomohla řešit. Než začnu tak si pomůcky posunu tak, abych je měla po levé ruce. Mistrová mi taky poradila jak líp používat pojízdnou pracovní plochu, ale není to žádná tragedie.

2. Nic zásadního, jen myslím, že mám problémy s pomalejším tempem při stříhání, na rozdíl od ostatních holek. Když nad tím tak přemejšlím, tak mi dělá problémy i mytí vlasů zákaznice. **Můžeš to blíže popsat?** Když mežete zákaznici hlavu, tak se jí nesmí do uší dostat voda. Pravé ucho zákaznice je v pohodě, to dokážu rukou při mytí ochránit, ale u levého ucha nevím, jak tam tu ruku dát. Někdy jí tam voda nateče a to by se vůbec nemělo stát. **Máš nějaké potíže s rozmístěním pracovních pomůcek a ploch k práci?** Dělám všechno jako ostatní, teda praváci, tak je to asi v pohodě.

3. Dělán všechny postupy, tak jak nám ukazují všem společně. Moc mi to nejde, nevím jak držet nůžky, hřeben, jak chytit vlasy, abych je mohla ustříhnout. Zatím mě mistrová moc k ničemu nepouští. **Myslíš, že se mistrové můžeš jevit, jako nešikovnější než ostatní?** Asi jo, ale myslím, že nejsem, je to spíš tím, že jsem levák a potřebuju se to tak učit. **Takže dá se říct, že pravákům to na praxi jde lépe?** Některým jo, ale některým holkám to taky nejde. Ale to je spíš tím, že je to nebaví. Některé ani na praxi nechodí, protože se jim nechce. **Míváš problém s umístěním věcí a náčiní potřebných k práci při praxi?** Ne - vlastně kdysi asi jo. Nejdřív jsem měla pocit, že si mám zákaznici otočit, ale to nešlo. Nebylo to ale zas tak důležitý. Těd' si dám nářadí a materiál na mobilní stolek na potřebnou stranu a je to.

Řešili učitelé na odborném výcviku to, že jsi levák nebo tě učili stejně jako praváky?

1. Dva roky mi nikdo nic jinýho než pravákům neukázal. A já se to tak nějak naučila. Teď ve třetáku přišla jiná mistrová a začala mě učit správně, jako leváka. Ale už to pro mě je velkej problém, najednou se mi zdá, že neumím vůbec nic. Nastal pro mě zmatek, nevím jak se mám jako levák správně postavit k zákaznici, abych nestála křivě a byla schopná vlasy vůbec ustříhnout. Najednou nevím, jestli je mám stříhat z vrchu nebo zespodu. Všechno je najednou jinak, nedokážu zákaznici správně ostříhat. Vadí mi, že mě to někdo přeučuje až teď. Když mě to nikdo od prváku neukázal, ani nevysvětlil správně, tak už se to jinak učit nechci. Někdy jsem z toho unavená, dřív mi totiž všechny práce šly docela dobře.

2. O mně nikdo neví, že jsem přeučený levák, takže to nikdo neřeší a učím se to stejně jako ostatní. Jen já sama pozoruju, že když stříhám, tak pravou půlku vlasů zákaznice stříhám bez problémů. S levou si nevím moc rady. Nevím, jestli mám u zákaznice stát zepředu nebo zezadu. Směrem od obličeje zákaznice mi to jde líp, ale mám pocit, že jí ohrožuju nůžkami i hřebenem před obličejem.

3. Ne, než jsme nastoupily na odb. výcvik, tak nám ve škole řekli, že si můžeme koupit nářadí i pro leváky. Vybavení mám koupené a používám ho, ale nic jinýho než praváky mě mistrová neučila a jiné způsoby práce mi neukázala. Takže vlastně nevím, jestli všechny úkony dělám dobře, nebo ne.

Máš pro svůj obor všechny pomůcky určené pro leváky?

1. Mám pomůcky, které jsou asi běžně dostupné. Nůžky, nůžky efilační a břitvu.
2. Nepoužívám nic pro leváky.
3. Jo, ty základní asi všechny mám. Sady pro leváky i praváky stály stejně, takže mi ji táta koupil.

Chybí ti nějaké nářadí, které není pro leváky dostupné?

1. Nářadí mi nechybí asi žádné, co mám, mi vyhovuje. Spíš bych potřebovala, aby mě to někdo od začátku učil pořádně, jako leváka. Teď bych se to nemusela přeučovat, když mě to stejně nejde. Teď si před zákaznicemi připadám jak prvačka.
2. Ne
3. Potřebovala bych spíš nějakou příručku, nebo video, kde by mi někdo ukázal, správné postupy. **Vyhledáváš si sama na internetu videa, která slouží jako návod, na různé kadeřnické úkony?** Už sem hledala, ale třeba na střihání skoro žádný videa nejsou. Nejvíce návodů je na společenské účesy. Ale jinak návody pro leváky nejsou, aspoň sem teda nic nenašla.

Musí se ti věnovat učitel odb. výc. víc než pravákovi?

1. Měli se nám věnovat hlavně jinak a ne nás to učit všechny stejně. Teď to mistrová zkouší jinak, je to někdy hustý a únavný. Stejně jí ale děkuju, třeba to v budoucnu k něčemu bude.
2. Nevím proč – jsem přece jako pravák.
3. Ne, bere mě stejně jako všechny. Ani to asi není nutný, spíš by se mohlo ukázat všem, jak by to mohli dělat leváci. Nebo aspoň informovat, kde to můžeme zjistit.

Obsahuje i teorie ve škole učivo pro leváky?

1. Myslím, že ne. Kdyby se mi někdo trochu věnoval od prváku, kde mám stát a tak, když sem levák, určitě bych na tom teď byla líp. Ani jsem nikde neslyšela a o nějaké knížce, nebo učebnici pro leváky, jako kadeřníky.

2. To sem nikdy neslyšela, asi určitě ne. Teď už by mi to asi ani k ničemu nebylo.

3. Nevím, ale mohla by, třeba by to pak bylo i na praxi.

Vnímáš už v současné době nějaké zdravotní problémy? (záda, ruce, nohy.....)

1. Nepocítovala jsem žádný problémy. Až od té doby co mě to ta nová mistrová začala učit „správně“. Začaly mě bolet záda, protože se u stříhání hrbím. Mistrová mě, když jsem to nevěděla, při stříhání vyfotila, abych se mohla podívat, jak u toho stojím. Stojím opravdu hrozně, to měla pravdu.

2. Nijak hodně ne, ale když mám na praxi víc než jednu zákaznici, tak mě bolí všechno, ale to je asi normální. Spíš mě v práci často bolí hlava, ale to nevím jistě, od čeho to je. I když je fakt, že ve škole mě nebolí.

3. Na praxi mě děsně bolejí ruce. Mívám pocit, že bych si je potřebovala úplně vyvrátit, aby mi šlo dobře stříhat.